

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Tvllii Ciceronis Rhetoricorvm seu De Inventione Rhetorica Libri II Ex IV Reliqvi

Cicero, Marcus Tullius

Coloniae Agrippinae, 1623

Liber I.

[urn:nbn:de:bsz:31-116581](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-116581)

M. TVLLII CICE-
RONIS DE INVEN-
TIONE RETHORICA,

LIBER I.

SAEPE & multum hoc mecum co-
gitaui, boni ne an mali plus attulerit
hominibus & ciuitatibus copia di-
cendi, ac summum eloquentia studi-
um. Nam & cum nostra Reip. detri-
menta considero, & maximarum ciuitatum veteres
animo colligo calamitates: non minimam video per-
disertissimos homines inuictam esse partem incom-
modorum. Cum autem res ab nostra memoria pro-
pter vetustatem remotas ex literarum monumentis
repetere incipio: multas vrbes constitutas, plurima
bella restincta, firmissimas societas, sanctissimas
amicitias intelligo, tum animi ratione, tum facilius
eloquentia comparatas. Ac me quidem dum cogitan-
tem ratio ipsa in hanc possimum sententiam du-
xit, vt existimem sapientiam sine eloquentia parum
prodesse ciuitatibus: eloquentiam vero sine sapientia
nimium obesse plerumque, prodesse nunquam. Quare
si quis omisso rectissimo atque honestissimo studio ra-
tionis & officij, consumit omnem operam in excor-
tatione dicendi: inuulnus sibi, perniciosus patriae ci-
ui alitur. qui vero ita se armat eloquentia, vt non

DE INVENTIONE

oppugnare commoda patria, sed pro his pugnare
 possit: is mihi vir & suus & publicis rationibus vi-
 2 lissimus atque amicissimus civis fore videtur. * Ac si
 volumus huius rei, qua vocatur eloquentia, suus er-
 rit, siue studij, siue exercitationis cuiusdam, siue se-
 culatis à natura profecta considerare principium:
 reperiemus id ex honestissimis causis natum, atque
 ab optimis rationibus profectum. **N**am fuit quodam
 tempus, cum in agris homines passim bestia-
 rum more vagabantur, & sibi victu serino vitam
 propagabant: nec ratione animi quicquam, sed ple-
 raque viribus corporis administrabant. Nendum
 diuina religionis, non humani officij ratio colebatur.
 nemo legum as viderat nuptias, non certos quisquam
 inspexerat liberos: non ius equalis quid vultatis
 haberet, acceperat. Ita propter errorem atque insci-
 tiam, caeca ac temeraria dominatrix animi cupidi-
 tas ad se explendam viribus corporis abutebatur,
 perniciosissimis satellitibus. Quo tempore quidam,
 magnus videlicet vir & sapiens, cognouit, qua ma-
 teria esset, & quanta ad maximas res opportunitas
 in animi in se hominum si quis eam posset elicere,
 & precipiendo meliorem reddere. Quis dispersos ho-
 mines in agris, & in rectis siluestribus abditos, rati-
 one quadam compulsi in vnum locum, & congrega-
 uit: & eos in vnamquamque rem inducens valeant
 atque honestam, primo propter insolentiam recla-
 mantes, deinde propter rationem atque orationem
 studiosius audientes, ex feris & immanibus mixtis
 reddidit & mansuetos. * Ac mihi quidem videtur
 hoc

18

hoc nec tacita, nec inops dicendi sapientia perficere potuisset, ut hominis à consuetudine subito conuerteret, & ad diuersas vitas atque artes traduceret. Age verò, ut vitibus constituis, ut fidem colere & iustitiam retinere discerent, & alij patrie sua voluntate consenserent: ac non modò labores excipiendos communis causa commodi, sed etiam vitam amittendam, existimarent, quis tandem fieri potuit, nisi homines ea, quae ratione inuenisset, eloquentia persuadere potuissent? Profectò nemo, nisi graui ac suauis commouit oratione, cum viribus plurimum posset, ad ius voluisset sine vi descendere: ut inter quos posset excellere, cum ijs se pateretur aequari, & sua voluntate à iucundissima consuetudine recedere, quae praesertim iam natura vim obtineret propter veritatem. Ac primum quidem sic & nata & progressa longius eloquentia videtur, & item postea maximis in rebus pacis & bellicum summis hominum utilitatibus esse versata. Postquam verò commoditas quaedam, praua virtutis imitatrix, sine ratione officij, diuinae copiam consecuta est: tum ingenio freta malitia, pervertere verbes, & vitas hominum labefactare assuevit. Atque huius quoque exordium mali, quoniam principium boni diximus, explicemus.

* Verissimum mihi videtur, quodam tempore
 neque in publicis rebus insantes & insipientes homines
 solitos esse versari, nec verò ad priuatas causas
 magnos ac disertos homines accedere: sed cum à
 summis viris maxima res administrarentur, arbitror
 alios fuisse non incallidos homines, qui ad

paruas controuersias priuatorum accederent. Quibus in controuersijs cum saepe à mendacio contra verum homines stare consuescerent, dicendi est dux atque aluit audaciam, vt necessarid superiores ille propter iniurias ciuium resistere audacibus, & opitulari suis quisque necessarij cogerentur. Itaque cum in dicendo sepe par, nonnunquam etiam superior visus esset is, qui omisso studio sapientia, nihil sibi preter eloquentiam comparasset, fiebat, vt & multitudinis, & suo iudicio dignus, qui temp. gereret, videretur. Hinc nimirum non iniuria, cum ad gubernacula Reip. temerarij atque audaces homines accesserant, maxima ac miserima naufragia fiebant. Quibus rebus tantum odij atque inuidia suscipit eloquentia, vt homines ingeniosissimi, quasi ex turbida tempestate in portum, sic ex sediciosa & tumultuosa vita se in studium aliquod traderent quietum. Quare mihi videntur postea cetera studia recta atque honesta per otium concelebata ab optimis emicuisse, hoc vtro à plerisque eorum desertum obsoleuisse eo tempore, quo multò vehementius erat retinendam & studiosius sad augendum. * Nam quò indignius rem honestissimam & rectissimam violabat stultorum & improborum temeritas & audacia, summo cum Reip. detrimento: eo studiosius & illi resistendum fuit, & Reip. consulendum. Quod nostrum illum non fugit Caionem, neque Lelium, neque horum (vt vere dicam) discipulum Africanum, neque Gracchos Africanam nepotes: quibus in hominibus erat summa pietas, & summa virtute amplificata auctoritas, & qua

& qua hi rebus ornamento & reip. praefidio esset eloquentia. Quare meo quidem animo nihilominus eloquentia studendum est, etsi ea quidam & priuatim & publice peruersè abutuntur: sed id verò vehementius, ne mali magno cum detrimento bonorum, & communi omnium pernicie plurimum possint, cum praesertim hoc vnum sit quoddam ad omnes res & priuatas, & publicas maxime pertinet: hoc euita, hoc honesta, hoc illustra, hoc eodem vi a secunda fiat. Nam hinc ad temp. plurima commoda veniunt, si moderatrix omnium rerum praesid est sapientia. Hinc ad ipsos qui eam adepti sunt, laus, honor, dignitas confluit. Hinc amicis quoque eorum certissimum ac tutissimum praesidium comparatur. Ac mihi quidem videntur homines, cum multum rebus humiliores & infirmiores sint, hac re maxime bestiis praestare, quod loqui possunt. Quare praclarum mihi quiddam videtur adeptus is, qui, quare homines bestiis praesent, ea in re hominibus ipsis antecellat. Hoc si forte non natura modo, neque exercitatio conficitur, verum etiam artificio quodam comparatur: non alienum est videre, quae dicantur, qui quaedam eius rei praecepta non reliquerunt. Sed ante quam de praeceptis oratoris dicamus, videtur dicendum de genere ipsius artis, de officio, de fine, de materia, de partibus. Nam his rebus cognitum, facilius & expeditius vniuersumque animus, ipsam rationem ac vnam artis considerare poterit.

* CIVILIS quaedam ratio est, quae multis & magnis ex rebus constat. Eius quaedam magna & ampla

DE INVENTIONE

pars est artificiosa eloquentia, quam Rhetoricam
 vocant. Nam neque cum ijs sentimus, qui civilem
 scientiam eloquentia non putant indigere: & ab ijs,
 qui eam putant omnem Rhetoris vi & artificio cō-
 tineri, magnopere dissentimus. Quare hanc oratori-
 am facultatem in eo genere ponemus, vt eam civilis
 scientie partem esse dicamus. Officium autem eius
 facultatis videtur esse, dicere appositè ad persuasio-
 nem. Finis, persuadere dictione. Inter officium autē
 & finem hoc interest: quod in officio quid fieri, in fi-
 ne quid officio conueniat, consideratur. Vt medici
 officium dicimus esse, curare appetitè ad sanandum:
 finem, curatione sanare. Idem oratoris quid officium
 & quid finem esse dicamus, intell. gemus, cum id
 quod facere debet, officium: sse dicimus: illud, cuius
 7 causa facere debet, finem appellabimus. * Materiam
 artis eam dicimus, in qua omnis ars, & ea facultas,
 qua conficitur ex arte, versatur: vt si medicine ma-
 teriam dicamus morbos ac vulnera, quod in his om-
 nis medicina versetur: item quibus in rebus versatur
 ars & facultas oratoria, eas res materiam artis
 Rhetorica nominamus. Has autem res alij plures,
 alij pauciores existimauerunt. Nam Gorgias Leon-
 tinus, antiquissimus ferè Rhetor, omnibus de rebus
 oratorem optime posse dicere existimauit: hic infi-
 nitam & immensam huic artificio materiam sub-
 iicere videtur. Aristoteles autem, qui huic arti
 plurima adiumenta atque ornamenta submini-
 strauit, tribus in generibus rerum versari Rheto-
 ris officium putauit: demonstratiuo, deliberatiuo,
 iudicia-

iudiciali. Demonstratiuum est, quod tribuitur in alicuius certa persona laudem aut vituperationem. Deliberatiuum est, quod positum in disceptatione & consultatione civili, habet in se sententia fictionem. Iudiciale est, quod positum in iudicio, habet in se accusationem & defensionem, aut petitionem & recusationem. Et quemadmodum nostra quidem fert opinio, Oratoris ars & facultas in hac materia tripartita versari existimanda est.

* Nam Hermagoras quidē, nec quid dicat attendere, nec quid polliceatur intelligere videtur: qui oratoris materiam in causam & questionem diuidat. Causam esse dicit, rem quae habeat in se controuersiam in dicendam positam, cum personarum certarum interpositione: quam nos quoque oratori dicimus esse attributam. nam ei tres partes, quas ante diximus, supponimus: iudicialem, deliberatiuam, demonstratiuam. Questionem autem eam appellat, quae habeat in se controuersiam in dicendam positam sine certarum personarum interpositione, ad hunc modum: Vt quid sit bonum in vita praeter honestatem: verine sint sensus: quae sit mundi forma: quae sit solis magnitudo. Quas quaestiones procul ab oratoris officio remotas, facile omnes intelligere existimamus. Nam quibus in rebus summa ingenia philosophorum plurimo cum labore consumpta intelligimus, eas sicut aliquas paruas res oratori attribuere magna amentia videtur. Quod si magnam in his Hermagoras habuisset facultatem

DE INVENTIONE

studio & disciplina comparatam, videretur. fructus
sua scientia, falsum quiddam constituisse de ora-
toris officio, & non quid ars, sed quid ipse posset,
exposuisse. Nunc vero ea via est in homine vt ei mul-
to Rhetoricā citius quis ademerit, quā philosophiā
concesserit. Neq; eò dico, quod eius ars, quā edidit,
mibi mendosissime scripta videatur: (nā satis in ea
videtur ex antiquis artibus ingeniosè & diligēter
electas res collocasse, & nonnihil ipse quoque noui,
protulisse) verū oratori minimū est de arte loqui,
quod hic fecit: multo maximū ex arte dicere, quod
eum minimè potuisse oēs videmus. Quare materia
quidē nobis Rhetorica videtur artis ea, quā Aristoteli
visam esse diximus. *Partes autē haec sunt quas
pleriq; dixerūt: Inuentio, Dispositio, Elocutio, Me-
moria, Pronūciatio. Inuentio est excogitatio rerū
verarū aut verisimiliū, qua causam probabiliē red-
dāt. Dispositio est rerū inuentarū in ordinē distri-
butio. Elocutio est idoneorū verborū, & sententiarū
ad inuentionē accommodatio. Memoria est firma
animi rerū ac verborum ad inuentionē perceptio.
Pronūciatio est ex rerum & verborum dignitate,
vocis & corporis moderatio. Nunc his rebus breui-
ter constitutis, eas rationes, quibus ostendere possi-
mus genus & officiū & finē huius artis, aliud in rē-
pus differemus. Nā & multorū verborum indigēt,
& nō tantopere ad artis descriptionē & praecepta
tradenda pertinet. Eum autē qui artē rhetoricam
scribat, de duab. reliquis rebus, de materia artis,
ac

ac partibus scribere oportere existimamus. Ac mihi quidem videtur consuetim agendum de materia, ac partibus. Quare inuentio, qua princeps est omnium partium, potissimum in omni causarum genere, qualis debeat esse, consideretur.

* Omnis res qua habes in se positā in dictione aut IO
discrptione aliqua cōtrouersiam, aut facti, aut nomi-
nini, aut generis, aut actionis continet questionem.
Eā igitur questionē, ex qua causa nascitur, cōstitutio-
nē appellamus. Cōstitutio est prima cōstitutio causa-
rū, & depulsionē intētionis proficit hoc modo: Feci-
sti: nō feci, aut iure feci. Cū facti cōtrouersia est, quo-
niā cōtrouersia causa firmatur, cōstitutio cōtrouersia
appellatur. Cū autē nominis, quia vis vocabuli desi-
nanda verbis est, cōstitutio definitiua nominatur.
Cū verò qualis sit res queritur, quia & de vi, & de
genere negotij cōtrouersia est, cōstitutio generalis vo-
catur. At cū causa ex eo pendet quod nō aut is agere vi-
detur quē oportet, aut nō cū eo qui cū oportet, aut nō
apud quos, quo tempore, qua lege, quo crimine, qua
pena oportet, translata dicitur cōstitutio: quia ac-
tio translationis & cōmutationis indigere videtur.
Atque harū aliquā in omni causa genus incidere ne-
cessē est. nā in quā nō incidērit, in ea nihil esse poterit
cōtrouersia. Quare eam nec causam quidē conuenit
putari. Ac facti quidē cōtrouersia in omnia tempora
potest distribui. Nam quid factū sit, potest queri hoc
modo: Occideritne Aiacem Vlysses. & quid fiat, hoc
modo: Bonone animo sint erga pop. R. Fregellani. &
quid futurū sit, hoc modo: Si Carthaginienses relique-
rintur

DE INVENTIONE

rimus incolumem, nū quid sit incōmodi ad rēp. per-
 nēt. ¹¹ *Nominis cōtrouersia est, cū de facto cōue-
 nit, & queritur id quod factū est, quo nomine appel-
 letur. Quo in genere necesse est ideo nominis esse cō-
 trouersiam, non quidd de re ipsa non conueniat, non
 quidd de facto nō cōstet. sed quidd id quod factū sit,
 aliud alij videatur esse. & idcirco alius alio nomine
 id appellat. Quare in huiusmodi generibus defici-
 endares erit verbis, & breuiter describenda: vt si
 quis sacrum ex priuato surripuerit, vtrum fur, an
 sacrilegus sit iudicandus. Nam id cū queritur,
 necesse erit definire vtrunque: quid sit fur, quid sa-
 crilegus: & sua descriptione ostendere, alio nomi-
 ne illam rem, de qua agitur, appellari oportere, at-
 que aduersarij dicunt. ¹² *Generis est controuersia,
 cum & quid factum sit, conuenit: & quo id factum
 nomine appellari oporteat, constat: & tamen, quā-
 tum, & cuiusmodi, & omnino quale sit, queritur,
 hoc modo: Iustum, an iniustum: vtile, an inutile: &
 omnia, in quibus quale sit id quod factum est, qua-
 ritur sine vlla nominis controuersia. Huic generi
 Hermagoras part eis quatuor supposit: delibera-
 tiuam, demonstratiuam, iudiciale[m], negotialem.
 Quod eius, vt nos putamus, non mediocre pecca-
 tum reprehendendum videtur. verū breui, ne si
 aut taciti praterierimus, sine causa non secuti eum
 putemur: aut si diutius in hoc consisterimus, morā
 atque impedimentum reliquis preceptis intulisse
 videamur. Si delibatio & demonstratio genera
 sunt

LIBER I.

sunt causarum : non possunt rectè partes alicuius generis causa putari. Eadem enim res alij genus esse, alij pars potest : eidem genus esse & pars non potest. Deliberatio autem, & demonstratio, genera sunt causarum. Nam aut nullum causa genus est, aut iudiciale solum: aut & iudiciale, & demonstrativum, & deliberativum. Nullum dicere causa esse genus, cum causas esse multas dicat, & in eas præcepta det, amentia est. Vnum autem iudiciale solum esse qui potest, cum deliberatio, & demonstratio, neque ipsæ similes inter se sint, & ab iudiciali genere plurimum discedant, ut suum quaque finem habeat, quod referri debeat. Relinquitur ergo, ut omnino tria genera sint causarum. Deliberatio igitur & demonstratio non possunt rectè partes alicuius generis causa putari. ¹³ Male igitur eas generalis constitutionis partes esse dixit. Quod si generis causa partes non possunt rectè putari, multo minus rectè partes causa partes putabuntur. Pars autem causa constitutio est omnis. Non enim causa ad constitutionem, sed constitutio ad causam accommodatur. sed demonstratio & deliberatio, generis causa partes non possunt rectè putari, quod ipsa sunt genera. Multo igitur minus rectè partes eius, quod hic dicit, partes putabuntur. Deinde, si constitutio & ipsa, & pars eius qualibet, intentionis depulsio est: quæ intentionis depulsio non est, ea nec constitutio, nec pars constitutionis est. at si quæ intentionis depulsio non est, ea nec constitutio,

DE INVENTIONE

io, nec pars constitutionis est: demonstratio & deliberatio, neque constitutio nec pars constitutionis est. Si igitur constitutio, & ipsa, & pars eius qualibet intentionis depulsio est: deliberatio & demonstratio, neque constitutio, neque pars constitutionis est. placet autē ipsi constitutionē intentionis esse depulsivam. Placeat igitur oportet. demonstrationē & deliberationē nec esse constitutionē, nec partē constitutionis. Atque hoc eodē modo verificatur: siue constitutionem primā causa actoris confirmationem dixerit, siue defensoris primā deprecationem nam eum eadem omnia incommoda sequentur.

14. * Deinde cōiecturalis causa non potest simul ex eadem parte eodē in genere & cōiecturalis esse, & definitiva. Rursus nec definitiva causa potest simul ex eadem parte eodē in genere & definitiva esse, & translativa. Et omnino nulla cōstitutio, nec pars constitutionis potest simul & suā habere, & alterius in se vim continere: idē quod vnaquaque ex se, & ex sua natura simpliciter consideratur. Altera autē absūpta, numerus constitutionū duplicatur, non vis constitutionis augetur. At deliberativa causa simul ex eadē parte eodē in genere & cōiecturalē, & generalem, & definitivam, & translativā solet habere constitutionē: & vñā aliāquādo, & plures nonnunquam. ergo ipsa nec constitutio est, nec pars constitutionis. Idē in demonstratione solet vñā evenire. Genera ergo, vt antē diximus, hac causarū putanda sunt, nō partes alicuius

con-

LIBER I.

constitutione. Has ergo constitutione, quam genera-
 lem nominamus, partem nobis videtur duas habe-
 re, iuridicalem & negocialem. Iuridicalis est, in
 qua aequi & recti natura, aut praemij, aut penara-
 tio queritur. Negocialis est, in qua quid iuris ex ci-
 vili more & aequitate sit, consideratur, cui diligen-
 tia praesse apud nos iurisconsulti existimantur. * 15
 Ac iuridicalis quidem ipsa in duas distribuitur par-
 tes: absolutam, & assumptivam. Absoluta est, qua
 ipsa in se continet iuris & iniuria quaestione. Assum-
 ptiva est, qua ipsa ex se nihil firmi dat ad accusa-
 tionem, foris autem aliquid defensionis assumit.
 eius partes sunt quatuor: concessio, remotio crimi-
 nis, relatio criminis, comparatio. Concessio est, cum
 reus non id quod factum est, defendit, sed ut ignos-
 catur postulat. hac in duas partes dividitur, pur-
 gationem, & deprecationem. Purgatio est, cum fa-
 ctum conceditur, culpa remouetur. Hac parte
 habet tres: imprudentiam, casum, necessitatem.
 Deprecatio est, cum & peccasse, & consulto pec-
 casse reus se constitit. Et tamen, ut ignoscatur, postu-
 lit: quod genus peritio potest accidere. Remotio
 criminis est, cum id crimen quod infertur, ab se &
 a sua culpa, vi & potestate in alium reus remoue-
 re conatur. Id dupliciter fieri poterit: si aut causa,
 aut factum in alium transferetur. Causa transfere-
 tur, cum aliena dicitur vi & potestate factum.
 Factum autem, cum alius aut debuisse, aut po-
 tuisse facere dicitur. Relatio criminis est, cum
 ideo iure factum dicitur, quod alius ante iniuria
 lacefferit. Comparatio est, cum aliud aliquod
 factum rectum aut utile contenditur, quod
 ut sis-

DE INVENTIONE

vt fieret illud quod arguitur, dicitur esse commissum. * In quarta cōstitutione, quam translaticiam nominamus, eius cōstitutionis est controuersia: cum aut quē, aut qui cum, aut quomodo, aut apud quos, aut quouire, aut quo tempore agere oporteat, queritur: aut omnino aliquid de commutatione aut infirmatione actionis agitur. Huius cōstitutionis Hermagoras inuentor esse existimatur: non quia non vsi sint ea veteres oratores sapē multi, sed quia non animaduert erint artis scriptores eā superiores, nec retulerint in numerum cōstitutionum. Post autem ab hoc inuentam multi reprehēderunt: quos non tam imprudentia falli putamus (res enim perspicua est) quam inuidia atque obtrectatione quadam impediri. Et cōstitutiones quidem, & earum partem eius exposuimus: exempla autem cuiusque generis tunc commodius expositura videntur, cum in vnumquodque eorum argumentorum copiam dabimus. Nam argumentandi ratio dilucidior erit, cum & ad genus, & ad exemplum causa statim poterit accommodari. * Cōstitutione causa reperta statim placet considerare, vtrum causa sit simplex, an coniuncta: & si coniuncta erit, vtrum sit ex pluribus questionibus iuncta, an ex aliqua comparatione. Simplex est, quae absolutam in se continet vnam questionem, hoc modo: Corinthiis bellum indicamus, an non? Coniuncta ex pluribus questionibus, in qua plura queruntur, hoc modo: Vtrum Carthago diruatur, an Carthaginiensibus reddatur, an eō colonia deducatur. Ex

com-

comparations, in qua per contentionem, virum potius, aut quid potissimum sit quaeritur, ad hunc modum: Vtrum exercitus in Macedoniam contra Philippum mittatur, qui socijs sit auxilio, an teneatur in Italia, ut quam maxima contra Annibalem copiae sint. Deinde considerandum est, an in ratione, an in scripto sit controuersia. nam scripti controuersia est ea, quae ex scriptiois genere nascitur. Eius autem genera, quae sunt separata à constitutionibus, quinque sunt. nam tum verba ipsa videntur cum sententia scriptoris disidere: tum inter se duae leges, aut plures discrepare: tum id quod scriptum est, duas aut plures res significare: tum ex eo quod scriptum est, aliud quoque quod non scriptum est, inueniri: tum vis verbi, quasi in definitiua constitutione, in quo posita sit, quaeri. Quae primum genus de scripto & sententia: secundum ex contrarijs legibus: tertium ambiguum: quartum ratiocinatum: quintum definitiuum nominamus. Ratio est autem, cum omnis quaestio non in scriptione, sed in aliqua argumentatione consistit. * Ac tum considerato 18 genere causa, & cognita constitutione, cum simpliciter an coniuncta sit, intellexeris, & scripti an rationis habeat controuersiam videris: deinceps erit videndum, quae quaestio, quae ratio, quae iudicatio, quod firmamentum causa sit: quae omnia à constitutione proficiantur oportet. Quaestio est ea, quae ex constitutione causarum generatur controuersia, hoc modo: Non iure fecisti: iure feci. Causarum autem hac conflictio, in qua constitutio

B

con-

constat. Ex ea igitur nascitur controuersia, quam
 quaestionem dicimus, hoc modo. Iure ne fecerit.
 Ratio est ea, qua coninet causam: qua si subla-
 ta sit, nihil in causa controuersia relinquetur: hoc
 modo, vt docendi causa in facili, & peruulgato ex-
 emplo consistamus: Orestes si accusetur matricidij,
 nisi hoc dicat, iure feci, illa enim patrem meum oc-
 ciderat, non habet defensionem: qua sublata, om-
 nis quoque controuersia sublata sit. Ergo eius cau-
 sa ratio est, quod illa agamemnonem occiderit.
 Iudicatio est, qua ex infirmatione & confirmatio-
 ne rationis nascitur controuersia. Nam sit ea no-
 bis exposita ratio, quam paulo ante exposuimus.
 Illa enim, inquit, patrem occiderat. At non (inquit
 aduersarius) abs te filio matrem necari oportuit:
 potuit enim sine tuo scelere illius factum puniri.
 Ex hac deductione rationis illa summa nascitur
 controuersia, quam iudicationem appellamus ea
 est huiusmodi: Rectumne fuerit ab Oreste matrem
 19 occidi, cum illa Oreste patrem occidisset. * Firma-
 mentum est firmissima argumentatio defenso-
 ris, & aptissima ad iudicationem. vt si veli O-
 restes dicere: Eiusmodi animum matris suae fuisse in
 patrem suum, in se ipsum ac sorores, in regnum,
 in famam generis & familia, vt ab ea pœnas l.ber-
 i sui potissimum petere debuerint. Et in ceteris
 quidem constitutionibus ad hunc modum iudica-
 tiones reperiuntur: in coniecturali autem consti-
 tutione, quia ratio non est (factum enim non con-
 ceditur) non potest ex deductione rationis nasci iudica-

deum. Quare
 non iudicatione
 officium ne sit
 tunc aut ea: non p
 in quaestione, ratio
 in periri. Et om
 inque singula pa
 sunt. Nam non
 in premium animi
 illa que primum
 pueri & colere
 ut, que post dices
 & ea que ad iud
 ranta, diligens
 cogitatione per
 sunt cetera par
 omnino nobis
 tino. Cuius matris
 quoniam exordiu
 ut queque prima
 ad idem.
 * EXORDI
 tris monere com
 quod eunt, si es
 futuri. Quare
 in matris est g
 noscere. Cetera
 nequam, ad matrem
 Horstium g. uis
 ostentorum factus

dicatio. Quare necesse est eandem esse quaestio-
nem & iudicationem, ut Factum est, Factum non
est: factum ne sit. Quot autem in causa constitu-
tiones, aut earum partiserunt, totidem necesse e-
rit quaestiones, rationes, iudicationes, firmamen-
ta reperiri. His omnibus in causa repertis, tum de-
nique singulae partes totius causa consideranda
sunt. Nam non ut quidam dicendum primum, i-
ta primum animadvertendum videtur: idem quod
illa qua primum dicitur, si vehementer velia con-
gruere & coherere cum causa, ex ea ducas oportet,
quae post dicenda sunt. Quare cum iudicatio,
& ea qua ad iudicationem oportet inueniri argu-
menta, diligenter erum artificio reperta, cura &
cogitatione pertractata: tunc demique ordinanda
sunt caetera partes orationis. haec partes sex esse
omnino nobis videntur: Exordium, Narratio, Par-
titio, Confirmatio, Reprehensio, Conclusio. Nunc
quoniam exordium princeps omnium esse debet,
vos quoque primum in rationem exordiendi praecep-
ta dabimus.

* EXORDIUM est oratio animum audi- 20
toris idoneè comparans ad reliquam dictionem:
quod eueniet, si cum beneuolum, attentum, docilem
fecerit. Quare qui bene exordiri causam uolet,
cum necesse est genus sua causa diligenter ante cog-
noscere. Genera causarum sunt quinque. Hon-
nestum, admirabile, humile, anceps, obscurum.
Honestum genus est, cui statim sine oratione nostrae
auditoris sauit animus. Admirabile, à quo alie-

DE INVENTIONE

natus est animus eorum qui audituri sunt. Humile quod negligitur ab auditore, & non magnopere attendendum videtur. Anceps, in quo aut iudicatio dubia est, aut causa & honestatis & turpitudinis particeps, ut benevolentiam pariat & offensionem. Obscurum, in quo aut tardi auditores sunt, aut difficilibus ad cognoscendum negotijs causa implicita est. Quare cum tam diversa sint genera causarum, exordiri quoque & spari ratione in vnoquoque genere necesse est. Igitur ex ordium in duas partes diuiditur, in principium & insinuationem. Principium est oratio perspicue & protinus perficiens auditorem beneuolum, aut docilem, aut attentum. Insinuatio est oratio quadam dissimulatione & circuitione obscure subiens auditoris animum. ²¹ In admirabili genere causa, si non animo infesti auditores erunt, principio benevolentiam comparare licebit: sin erunt vehementer alienati, confugere necesse erit ad insinuationem. Nam ab iratu si perspicue pax & benevolentia petitur, non modo ea non inuenitur, sed augetur atque inflammatur odium. In humili autem genere causa, contemptum tollenda causa, necesse erit attentum efficere auditorem. Anceps genus causa si dubiam iudicationem habebit, ab ipsa iudicatione exordium est: si autem partem turpitudinis & partem honestatis habebit, benevolentiam captare oportebit, ut in genus honestum causa translata videatur. Cum autem erit honestum causa genus, vel praeteriri principium

pium poterit : & , si commodum fuerit , aut à narratione incipiemus , aut à lege , aut ab aliqua firmissima ratione nostra dictionis . Vel , si vii principio placebit , benevolentia partibus utendum est , ut id , quod est , augatur . In obscuro autem genere cause per principium dociles auditores efficere oportebit . Nunc , quoniam quas res exordio conficere oporteat dictum est , reliquum est ut ostendatur , quibus quaque res rationibus confici possit .

* Benevolentia quatuor ex locis comparatur : ab 22
nostra , ab aduersariorum , ab iudicum persona , ab ipsa causa . Ab nostra , si de nostris factis & officijs sine arrogancia dicemus : si crimina illata , & aliquas minus honestas suspiciones iniectas diluimus : si qua incommodo acciderint , aut qua insistent difficultates , proferemus : si prece & obsecratione humili ac supplici utemur . Ab aduersariorum autem , si eos aut in odium , aut in inuidiam , aut in contempcionem adducemus . In odium adducuntur , si quid eorum spurcè , superbè , crudeliter , malitiosè factum proferetur . In inuidiam , si vis eorum , potentia , diuitia , cognatio , pecunia proferuntur , atque eorum usus arrogans & intolerabilis : ut his rebus magis videantur quàm causa sua confidere . In contempcionem adducuntur , si eorum inertia , negligentia , ignauia , disidiosum studium , & luxuriosum ocium proferetur . Ab auditorum persona benevolentia captabitur , si res ab his fortiter , sapienter , mansuete gesta proferentur : ut ne qua assentatio nimia

significatur: & si de his, quàm honesta exstimatio,
 quam aq̃ eorum iudicij & authoritatis expectatio
 fit, ostendetur. Ab ipsis rebus, si nostram causam
 laudando extollemus, aduersariorum causam per
 contemptum deprimemus. * A tenos autem fac
 25 ctemus, si demonstrabimus ea quæ dicturi erimus,
 magna, noua, incredibilia esse, aut ad omnes,
 aut ad eos qui audiunt, aut ad aliquos illustres
 homines, aut ad deos immortalis, aut ad sum-
 mam Reipub. pertinere. & si pollicemur nos bre-
 uiter nostram causam demonstraturos: acque expo-
 nemus iudicationem, aut iudicationes, si plures
 erunt. Dociles auditores faciemus, si aperte & bre-
 uiter summam causam exponemus: hoc est, in quo
 consistat controversia. Nam & cum docilem ve-
 liti facere, simul attentum facere oportet. Nam is
 maximè docilis est, qui attentissimè est paratus au-
 dire. Nunc, insinuationes quemadmodum tractari
 conueniat, deinceps dicendum videtur. Insinua-
 tione igitur utendum est, cum admirabile genus
 cause est: hoc est, ut ante diximus, cum animus
 auditoris infestus est. Id autem tribus ex causis fit
 maximè: si aut inest in ipsa causa quedam turpitu-
 do: aut si ab ijs qui ante dixerunt, iam quiddam au-
 ditori persuasum videtur: aut si eo tempore lo-
 gus dicendi datur, cum iam illi quos audire oportet,
 defessi sunt audiendo. Nam ex hac quoque
 re non minus quam ex primis duabus, in oratorem
 24 nonnunquam animus auditoris offenditur. * Si
 causa turpitudine contrahat offensum, aut pro
 eo homi-

eo homine in quo offunditur, alium hominem
 quis diligitur inserponi oportet: aut pro re in
 qua offunditur, aliam rem que probatur: aut pro re
 hominum, aut pro homine rem: ut ab eo quod
 odit, ad id quod diligit, auditoris animus tra-
 ducatur: & dissimulare id te defensuram quod
 existimeris defensurus. Deinde, cum iam miuor
 factus erit adiutor, ingredi pedetentim in defen-
 sionem, & dicere ea que indignantur aduersarij,
 tibi quoque indigna videri. Deinde cum lenseris
 eum qui audiet, demonstrare nihil eorum ad re-
 pertinere, & negare te quicquam aduersarij esse
 dicturum: neque hoc, neque illud: ut neque a-
 pertè ladas eos, qui diliguntur: & tamen id ob-
 scurè faciens, quoad posse, alienis ab eis audito-
 rum voluntatem, & aliquorum iudicium simili
 de re, aut auctoritatem proferre imitatione di-
 gnam: deinde aut eandem, aut consimilem, aut
 maiorem, aut minorem agi rem in presentia de-
 monstrare. Sin oratio aduersariorum fidem vi-
 debitur auditoribus fecisse, quod ei qui intelligit qui-
 bus rebus fides fiat, facile erit cognitu: oportet aut
 de eo quod aduersarij sibi firmissimum putarint, &
 maximè ij qui audierint probarent, primum te
 dicturum polliceri: aut ab aduersarij dicto ex-
 ordiri, & ab eo potissimum quod ille nuperrimè
 dixerit: aut dubitatione vit quid primum dicas,
 aut cui potissimum loco respondeas cum admira-
 tione. Nam audi or, cum eum quem aduersarij pertur-
 basum putas oratione, vides animo firmissimo cõ-

tradicere paratum: plerumque se potius temere
 25 assuisse, quam illum sine causa confidere arbi-
 tratur. * Sin auditoris studium d' fatigatio ab-
 alienavit à cause, te brevis quam paratu furis
 esse d'eturum, commodum est polliceri, non
 imitaturum aduersarium. Sin res dabit, non in-
 uicite est ab aliqua re noua & ridicula incipere, aut
 ex tempore quæ nata sit: quod genus, strepitum,
 acclamationem: aut iam parata, quæ vel aolo-
 gum, vel sebulam, vel aliquam contineat irri-
 sionem: aut si res dignitas adimet iocandi facultate-
 tem, aliquid triste, nouum, horribile statim non
 incommodum est iniicere. nam ut cibi satietas &
 fastidium, aut sub amara aliqua re eluatur, aut
 dulci miscetur: sic animus defessus audiendo, aut
 admiratione integratur, aut resu renouatur. Ac
 separatim quidem, quæ de principio & insinua-
 tione dicenda uidentur, hæc ferè sunt. Nunc
 quiddam breuiter & communiter de utroque præ-
 cipiendum uidetur. Exordium se uentiarum &
 grauitatis plurimum debet habere, & omnino
 in se: propterea quod id optimè faciendum est,
 quod oratorem auditori maxime commendat.
 Splendoris, & figuratiuatis, & concinnitudinis
 minimum, propterea quod ex his suspicio qua-
 26 dam apparationis atq; artificiosa diligentia nasci-
 tur: quæ maxime orationi fidem, oratori adimit
 auctoritatem. * Vicia uero hæc sunt certissima ex-
 ordiorum, quæ summopere vitare oportebis: vul-
 gare,

gare commune, commutabile, longum, separatum, translatum, contra praecepta. Vulgare est, quod in plures causas potest accommodari, ut conuenire videatur. Commune est, quod nihilominus in hanc quam in contrariam partem causa potest conuenire. Commutabile est, quod ab aduersario potest leuiter mutatum ex con- raria parte dici. Longum est, quod pluribus rebus aut sententijs vlt. à quam satis est producitur. Separatum est, quod non ex ipsa causa ductum est, nec sicut al. quod membrum annexum orationi. Translatum est, quod aliud conficit quam causa genus postulat: vt si quis docilem faciat auditorem, cum beneuolentiam causa desideret: aut si principio vtatur, cum insinuationem res postulat. Contra praecepta est, quod nihil eorum efficit quorum causa de exordijs praecepta traduntur: hoc est, quod eum qui audit neque beneuolum, neq. attentum, neq. docilem reddit, aut (quo profectò nihil peius est) vt contra sit, facit. Ac de exordio quidem satis dictum est.

* NARRATIO est rerum gestarum aut vige-
 27
 starum expositio. Narrationum tria sunt genera:
 Vnum genus est, in quo ipsa causa & omnis narra-
 tio controuersia continetur. Alterum, in quo dig-
 gressio aliqua extra causam, aut criminationis, aut
 similitudinis, aut dilectationis non aliena ab eo
 negotio quo de agitur, aut amplificationis causa in-
 terponitur. Tertium genus est remotum à ciuilibus
 causis, quod dilectationis causa non inuili cum ex-
 citatione dicitur & scribitur. Eius partes sūt dua:

DE INVENTIONE

quarum altera in negotiis, altera in personis maxime versatur. Ea que in negotiorum expositione posita est, tres habet partes: fabulam, historiam, argumentum. Fabula est in qua nec vera nec verisimiles res continentur, cuiusmodi est: Angues ingentes alites iuncti iugo.

Historia est gestas ab actis nostra memoria remota. quod genus: Appius indicit Carthaginensibus bellum. Argumentum est, factas res, quas amen fieri potuit. huiusmodi apud Terentium:

Nam is postquam excessit ex ephelis, Sofia.

Illam autem narratio qua versatur in personis, eiusmodi est, ut in ea simul cum rebus ipsis personarum sermones & animi perspicui possint, hoc modo:

Venit ad me sapere clamitans. Quid agis Mitio?

Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?

Cur potas? cur tu his rebus sumptus suggeris?

Vestitu nimo indulges, nimium ineptus es:

Nimium ipse durus est prater aquam & bonum.

Hoc in genere narrationis, multa inesse debet festiuitas, cōfecta ex rerum varietate, animorum dissimilitudine, grauitate, lenitate, spe, metu, suspitione, desiderio, dissimulatione, errore, misericordia, fortuna commutatione, inperato incommodo, subita latitia, iucundo exitu rerum. Verum hac ex his quae postea de elocutione precipiuntur, ornamenta sumuntur. *Nunc de narratione et a qua causa continet expositionem, dicendum videtur. Oportet igitur etiam tres habere res: vt bre-

uis,

LIBER I.

uis, vt aperta, vt probabilis sit. Breuis erit, si vnde
 necesse est, inde initium sumetur, & non ab vltima
 repetetur: & si cuius rei satis erit summam dixisse,
 eius partes non dicentur. nam saepe satis est quid fa-
 ctum sit dicere, non vt enarres quemadmodum sit
 factum: & si non longius quam quoad scitu opus est,
 in narrando procedetur: & si nullam in rem aliam
 transibitur: & ita si dicitur, vt nonnunquam ex eo quod
 dictum sit, id quod dictum non sit intelligatur: & si
 non modo id quod obest, verum etiam id quod nec obest,
 nec adiuuat, praeteribitur: & si semel vnum quodque
 dicitur: & si non ab eo in quo proxime desitum erit,
 deinceps incipietur. Ac multos imitatio decipit bre-
 uitate, vt cum se breues putent esse, longissimi sint,
 cum dent operam vt res multas breuiter dicant, non
 vt omnino paucae res dicant, & non plures quam
 necesse sit. nam plerisque breuiter dicere videtur,
 qui ita dicit: Accessi ad edes, puerum euocavi: re-
 spōdit, quae sit domini: domi negauit esse. Hic tamen
 et si tot res breuiter non potuit dicere, tamen quia
 satis fuerat dixisse, Domi negauit esse sit rerum
 multitudine longus. Quare hoc quoque in genere vi-
 tanda est breuitate imitatio: & non minus rerum
 non necessariorum, quam verborum multitudine sa-
 per sedendum est.* Aperta autem narratio poterit esse,
 si vt quidque primum gestum erit, ita primum expo-
 netur, & rerum ac temporum ordo seruabitur, vt
 ita narretur vt gesta res erunt, aut vt potuisse ge-
 sti videntur. Hic considerandum erit, ne quid per-
 tur-

DE INVENTIONE

turbatè, ne quid contortè dicatur, ne quam in aliam rem transeat, ne ab ultimo repetatur, ne ad extremum prodeatur, ne quid quod ad rem pertineat prætereatur: & omnino quæ præcepta de breuitate sunt, hoc quoque in genere sunt conseruanda, nam sapè res parum est intellecta longitudine magis quàm obscuritate narrationis. Ac verbis quoque dilucidis vtendum est: quo de genere dicendum est in præceptis elocutionis. Probabilis erit narratio, si in ea videbuntur inesse ea quæ solent apparere in veritate, si personarum dignitates seruabuntur, si causa factorum extabunt, si fuisse facultates faciendi videbuntur, si tempus idoneum, si spacijsatis, si locus opportunus ad eandem rem qua de re narrabitur, fuisse ostendetur: si res & ad eorum qui agunt naturam, & ad vulgi rumorem, & ad eorum qui audiunt opinionem accommodabitur. ac veri quidem similis ex huiusmodi rebus esse poterit. * Illud autem prætere a considerare oportebit, ne aut cum obsit narratio, aut cum nihil prosit, tunc interponatur: aut non loco, aut non quemadmodum causa postulat, narretur. Obest tum, cum ipsius rei gesta expositio magnam excipit offensionem, quam argumentando & causam agendo leniri oportebit. Quod cum acciderit, membratim oportebit partem rei gesta dispersgere in causam, & ad vnamquamque confestim rationem accommodare, vt vulnere præsidio medicamentum sit, & odium statim defensio mitiget. Nihil pro-

proferatur
 fa, noia
 nare: aut
 noyem, vt
 ere, quod
 pendendam
 parte orat
 de genere
 nou. nam
 admodum
 quod aduer
 poutur: aut
 citur, & ne
 tetur, omnia
 causa. contr
 unde: que
 diligenter &
 quidem sata
 nem transe
 * de h
 per spiciam
 hie sent, qu
 cam causam,
 neriam. Vn
 conueniat,
 ostendit: ex
 ditor, in quo
 tera est, in qua
 dicitur, breuiter

LIBER I.

prodest narratio tunc, cum ab aduersarijs re expo-
 sita, nostra nihil interest iterum aut alio modo
 narrare: aut cum ab ijs qui audiunt ita tenetur
 negotium, vt nostra nihil intersit eos alio pacto do-
 cere. quod cum acciderit, omnino narratione su-
 per sedendum est. Non loco dicitur, cum non in ea
 parte orationis collocatur, in qua res postulat: quo
 de genere agemus tum, cum de dispositione dice-
 mus. nam hoc ad dispositionem pertinet. Non quē-
 admodum causa postulat, narratur, cum aut id
 quod aduersario prodest, dilucidè & exornatè ex-
 ponitur: aut id quod seipsum adiuuat obscure di-
 citur, & negligenter. Quare vt hoc vitium vi-
 tetur, omnia torquenda sunt ad commodum sua
 cause: contraria qua prateriri poterunt, praterre-
 undo: qua illius erunt, leuiter attingendo: sua
 diligenter & enodatè narrando. Ac de narratione
 quidem satis dictum videtur: deinceps ad partiti-
 onem transeamus.

* Rectè habita in causa partitio, illustrem & 31
 perspicuam totam efficit orationem. Eius partes
 dua sunt, quarum vtraque magnopere ad aperien-
 dam causam, & constituendam pertinet contro-
 uersiam. Vna pars est, qua quid cum aduersarijs
 conueniat, & quid in controuersia relinquatur,
 ostendit: ex qua certum quiddam designatur au-
 ditori, in quo animū debeat habere occupatū. Al-
 tera est, in qua rerum earum, de quibus erimus di-
 cturi, breuiter expositio ponitur distribuat: ex qua
 con-

DE INVENTIONE

bonficatur, ut certas animo res teneat auditor,
 quibus dictis intelligat fore peroratum. Nunc v-
 troque genere partitionis quemadmodum conue-
 niat vti, breuiter dicendum videtur. Quae parti-
 tio, quid conueniat, aut quid non conueniat osten-
 dit: haec debet illud quod conuenit, inclinare ad
 sua causa commodum, hoc modo: Interfectam ma-
 trem esse à filio, conuenit mihi cum aduersarijs,
 Item contra: Interfectum esse à Clytemnestra A-
 gamemnonem conuenit, nam hic vterque & id po-
 suit quod conueniebat, & tamen sua causa commo-
 do consuluit. Deinde, quid in controuersia sit, po-
 nendum est in iudicationis expositione: qua quem-
 admodum inueniretur, ante dictum est.* Quae au-
 tem particio rerum distributam continet exposi-
 tionem, haec habere debet breuitatem, absolutio-
 nem, paucitatem. Breuitas est, cum nisi necessariū
 nullum a sumitur verbum. haec in hoc genere idcirco
 vtilis est, quod rebus ipsis & partibus causa, non
 verbis, neque extraneis ornamentis animus audi-
 toris tenendus est. Absolutio est, per quam omnia
 qua incidunt in causam genera, de quibus postea
 dicendum est, amplectimur partitione. In qua vi-
 dendum est, ne aut aliquod genus vtile relinqua-
 tur, aut serò extra partitionem id quod vtiiosissi-
 mum ac torpissimum est, inferatur. Paucitas in
 partitione seruatur, si genera ipsa rerum ponuntur,
 neque permiscè cum partibus implicentur: nam ge-
 nus est, quod plures partes amplectitur, vt animal
 pars

LIBER I.

pars est, quae subest generi, ut equus, sed saepe eadem
 res aliq. genus, aliq. pars est: nā homo animalis pars
 est, Thebani aut Troiani genus. Hae ideo diligenti-
 us inducitur praescriptio, ut aperte intellecta ge-
 nerali partitione, paucitas generum in partitione
 seruari possit. nā qui ita partitiur: Oedam propter
 cupiditatem & audaciā & auaritiā aduersario-
 rum omnia incommoda ad Remp. peruenisse: is non
 intellexit, in partitione exposito genere, partē se
 generis admiscuisse. Nam genus est, omnium nimi-
 rum libitimum, cupiditas: eius autem generis sine
 dubio pars est auaritia. * hoc igitur vitandū est, ne
 cuius genus posueris, eius aliquam sicuti diuersam
 & dissimilem partē ponas in eadē partitione. Quod
 si quod in genus plures incident partes, id cum in
 prima partitione causa erit simpliciter expositum,
 distribuetur eo tempore commodissime, cum ad ip-
 sum ventum erit explicandū in causa dictione post
 partitionem. Atq; illud quoq; pertinet ad paucita-
 tem, ne aut plura quā satis est demonstraturos nos
 esse dicamus, hoc modo: Ostendā aduersarios, quod
 arguimus, & potuisse facere, & voluisse, & fecisse:
 nā fecisse ostendere, satis est. Aut cū in causa par-
 titio nulla sit, & quiddā simplex agatur, tamē vt a-
 mur distributione: idq; per arā potest accidere. Ac
 sūt alia quoq; praeccepta partitionū, quae ad hūc vsū
 oratorium non tātōperē pertinent, quae versantur
 in Philosophia: ex quibus haec ipsa traximus qua
 conuenire videbantur, quorum nihil in ceteris ar-
 tibus

DE INVENTIONE

tribus inueniebamus. Atque his de partitione præceptis, in omni dictione meminisse oportebit: vt & prima quæque pars, vt exposita est in partitione, sic ordine transfigatur: & omnibus explicatis, peroratum sit hoc modo, vt ne quid posterius præter conclusionem inferatur. Partitur autem apud Terentium breuiter & commodè senex in Andria, quæ cognoscere libertum velit:

Eo pacto & nati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.

Itaque quemadmodum in partitione proposuit, ita narrat, primum nati vitam:

Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberius viuendi fuit potestas.

Deinde suum consilium: Et nunc id operam do-
post hac, quid Sosiam velit facere, id quod postre-
mum posuit in partitione, postremum dicit: Nunc
tuum est officium. Quemadmodum igitur hic &
ad primam quauque partem primum accessit, &
omnibus absolutis sinem dicendi fecit: sic nobis pla-
cet & ad singulas partes accedere, & omnibus
absolutis perorare. Nunc de confirmatione deinceps,
ita vt ordo ipse postulat, præcipiendum videtur.

- 34 * Confirmatio est, per quam argumentando no-
stra causa fidem & auctoritatem & firmamen-
tum adiungit oratori. Huius partis certæ sunt præ-
cepta, quæ in singula causarum genera diuidun-
tur. Veruntamen non in omnem modum videtur, quã-
dam

LIBER I.

dam syluam atque materiam vniuersam ante per-
 mistam & confusam exponere omnium argumen-
 tationum. Post autem tradere, quemadmodum v-
 numquodque genus causa hinc omnibus argumen-
 tandi rationibus tractis, confirmare oporteat. Om-
 nes res argumentando confirmantur, aut ex eo quod
 personis, aut ex eo quod negotijs est attributum. Ac
 personis has res attributas putamus: nomen, naturam,
 victum, fortunam, habitum, affectionem, studia,
 consilia, facta, casus, orationes. Nomen est, quod vni-
 cuique persona datur, quo suo quaque proprio &
 certo vocabulo appellatur. Naturam ipsam definire
 difficile est. Partes autem eius enumerare eas qua-
 rum indigemus ad hanc præceptionem, facilius est.*
 hæc autem partim diuino, partim mortali in genere ³⁵
 versatur. Mortalium autem pars in hominum, pars
 in bestiarum genere enumeratur. Atque hominum
 genus & in sexu consideratur, virile an muliebre sit:
 & in natione, patria, cognatione, ætate. Natione,
 Græcus an Barbarus: Patria, Atheniensis an Lace-
 demonius, Cognatione, quibus maioribus, quibus
 consanguineis: Ætate, puer an adolescens, natu grã-
 dior an senex. Præterea commoda & incommoda
 considerantur ab natura data animo aut corpori,
 hoc modo: valens an imbecillus, longus an breuis,
 formosus an deformis, velox an tardus sit, acu-
 tus an hebetior, memor an obliuiosus, comis, officio-
 sus, patiens, prudens, an contra: & omnino, quæ à
 natura data animo & corpori considerabuntur,
 in natura consideranda sunt. Nam quæ inau-
 stris

DE INVENTIONE

fria comparantur, ad habitum pertinent, de quo
 positius dicendum est. In victu considerare oportet,
 apud quos, & quo more & cuius arbitrio fit edu-
 catio: quos habuerit artium liberalium magistros,
 quos viuendi preceptores quibus amicus viatur, quo
 in negotio, quaestu, artificio fit occupatus, quomodo
 rem familiae administrat, qua consuetudine do-
 mestica sit. In Fortuna quaeritur, seruus sit an li-
 ber, pecuniosus an tenuis, priuatus an cum potestate,
 si cum potestate, iure an iniuria: si liber, clarus, an
 contra: quales liberos habeat. Aut si de non viuo
 quaeretur, etiam qualis moris sit affectus erit consi-
 36 derandum. * Habitum autem appellamus, animi
 aut corporis constantem & absolutam aliqua in re
 perfectionem, ut virtutis aut artis perceptionem a-
 lecticum, aut quamuis scientiam. Et item corporis al-
 quam commoditatem non natura datam, sed studio
 & industria comparatam. Affectio est animi aut
 corporis ex tempore aliqua de causa commutatio:
 ut laetitia, cupiditas, metus, modestia morbus, debi-
 litas, & alia quae generis in eodem reperiuntur. Stu-
 dium est autem, animi assidua & vehementer ad ali-
 quam rem applicata magna cum voluntate occupa-
 tio. ut philosophia, poeices, geometria, literarum.
 Consilium est aliquid faciendi: aut non faciendi ve-
 re excogitata ratio. Facta autem, & casus, & o-
 ratoris tribus, ex temporibus considerabuntur:
 quid fecerit, aut quid ipsi acciderit, aut quid dixerit,
 aut quid faciat, quid ipsi accidas, quid dicit,
 aut quid facturus sit, quid ipsi casurum sit, qua sit
 vsu-

LIBER I.

versus oratione : ac personis quidem hac videntur
 esse attributa. * Negotijs autem que sunt attributa, 37
 partim sunt continentia cum ipso negotio, partim
 in gestione negotij considerantur, partim adiuncta
 negotio sunt, partim gestum negotium consequun-
 tur. Continentia cum ipso negotio, sunt ea que sem-
 per affixa esse videntur ad rem, neque ab ea possunt
 separari. Ex his prima est, brevis complexio totius
 negotij, qua summam contrite facti, hoc modo: Pa-
 rēis occisio, paria prodsio. Deinde causa eius sum-
 ma, per quam & quamobrem & cuius rei causa fa-
 ctum sit, queritur. Deinde ante rem gestam que sa-
 cta sunt, continenter vsque ad ipsum negotium. De-
 inde in ipso gerendo negotio quid actum sit. Deinde
 quid postea factum sit. * In gestione autem negotij 38
 qui locus secundus erat de ijs, que negotijs attributa
 sunt, queritur locus, tempus, occasio, modus facultas.
 Locus consideratur, in quo res gesta sit, ex opportuni-
 tate, quam videatur habuisse ad negotium admini-
 strandum. Ea autem opportunitas queritur ex mag-
 nitudine, intervallo, longinquitate, propinquitate,
 solitudine, celebritate, natura ipsius loci, & vicini-
 tate totius regionis. Ex his etiam attributionibus,
 sacer an profanus, publicus an privatus, alienus an
 ipse de quo agitur locus sit, aut fuerit. * Tempus au- 39
 tem est, id quo nunc vitimur (nam ipsum quidem gene-
 r aliter definire difficile est) pars quadam aternitatis,
 cū alicuius annui, mensurui, diurni nocturniūe spacij
 certa significatione. In hoc & que præterierunt con-
 siderantur, & eorum ipsorū que propter vestitatem

DE INVENTIONE

obsoleuerunt, vt incredibilia videantur, & iam in fabularum numerum reponantur, & que iam diu gesta & à memoria nostra remota, tamen faciant fidem verè tradita esse, quod eorum monumenta certa in litteris extant: & qua nuper gesta sint, qua scire plerique possunt: & item qua insent in presentia, & que max: mè fiant, & que consequantur. In quibus potest considerari, quid ocys & quid serius futurum sit. & item communiter in tempore perspicendo longinquitas eius est consideranda. nam sæpè oportet commetiri cum tempore negotium, & videre, potueritne aut magnitudo negotij, aut multitudo rerum in eo transigi tempore. Consideratur autem tempus & anni, & mensis & diei, & noctis, & vigilia, & hora, & in aliqua parte alitius horum. *
 40 Occasio autem est pars temporis habens in se alicuius rei idoneam faciendi, aut non faciendi opportunitatem. Quare cum tempore hoc differt. Nam genere quidem vtrumque idem esse intelligitur, verùm in tempore spatium quodammodo declaratur, quod in annis, aut in anno, aut in aliqua anni parte spectatur. In occasione, ad spatium temporis, faciendi quædam opportunitas intelligitur adiuncta. Quare cum genere idem sit, fit aliud quod quadam parte & specie, vt diximus, differt. Hac distribuitur in tria genera: in publicum, commune, singulare. Publicum est, quod ciuitas vniuersa aliqua de causa frequentat: vt ludij, dies festus, bellum. Commune est, quod accidit omnibus eodem serè tempore: vt messis, vindemia, calor, frigus. Singulare autem est, quod aliqua

de caliditate selet
 scribitur, seruo, com
 digne, quæ admi
 pter. Eius part e
 presentia aut em
 am, vt per suaste
 ueritate iouem conf
 ma, apud necessit
 molesta, in ac
 omni genere ver
 omni acilio sit, a
 recti. Ad iunctem
 nod maior, & quo
 negotio de quo agi
 uod contrarium, &
 nes, & euentus. M
 rri & ex numero,
 letur a corporis con
 re ipsa adhibet comp
 re assimilanda nat
 nel positum in gene
 ius dicitur, p
 rui. Disparat
 apponit negati
 vobis sapere. Ge
 dicitur, vt cupidi
 in apud ai amor
 em negotij in q
 tauerit, cœueniat,

LIBER I.

de causa priuatim solet alicui accidere: vt nuptia,
sacrificium, funus, conuiuium, somnus. * Modus autē 41
est, in quo, quē admodum & quo animo factum sit
queritur. Eius partes sunt, prudentia & imprudē-
tia. Prudentia autem ratio queritur ex ijs qua clā,
palam, vi, persuasione fecerit. Imprudentia autem
in purgationem confertur, cuius partes sunt insci-
entia, casus, necessitas: & in affectionē animi, hoc
est, molestiā, iracundiam, amorem, & cetera qua
in simili genere versantur. Facultates sunt, aut
quibus facilius sit, aut sine quibus aliquid consici nō
potest. Adiunctum autem negotio id intelligitur,
quod maius, & quod minus, & quod simile erit ei
negotio de quo agitur, & quod aequē magnum, &
quod contrarium, & quod disparatum, & genus, &
pars, & euentus. Maius & minus, & aequē magnū
ex vi & ex numero, & ex figura negotij sicut ex
statura corporis consideratur. * Simile autē ex spe 42
cie cōparabili: comparabile autē ex confexenda at-
que assimilanda natura iudicatur. Contrariū est,
quod positum in genere diuerso, ab eodē, cui contra-
riū esse dicitur, plurimū distat: vt frigus calori, vitā
mors. Disparatū autē est id quod ab aliqua re per
oppositionē negationis separatur, hoc modo: Sape-
re, & nō sapere. Genus, est quod partibus aliquas am-
plectitur, vt cupiditas. Pars est, qua subest generi:
vt cupiditati amor, auaritia. Euentus est alicuius
exitus negotij in quo queri solet quid ex quaque re
euenierit, eueniat, euenturumque sit. Quare hoc

DE INVENTIONE

in genere vt commodius quid euenturum sit ante
 animo colligi possit, quid quaque ex re soleat eue-
 nire considerandum est: hoc modo: ex arrogantia
 odium, ex insolentia arrogantia.* Quarta autem
 pars est ex ijs, quas negotijs dicebamus esse attri-
 butas, consecutio. In hac haeres quaruntur, qua
 gestum negotium consequuntur. Primum, quod
 factum est, quo id nomine appellari conueniat.
 Deinde eius facti qui sint principes & inuentores:
 qui denique auctoritas eius & inuentiois com-
 probatores atque amuli. Deinde, ecqua ea de re
 aut eius rei sit lex, consuetudo, actio, iudicium,
 scientia, artificium. Deinde, natura eius euenire
 vulgò soleat, an insolèter & raro. Postea, homines
 id sua auctoritate comprobare, an offendi in his
 consueuerint: & cetera, qua factum aliquod simi-
 liter confestim aut ex interuallo solent consequi.
 Deinde postremò attendendum est, num quares ex
 ijs rebus qua sunt posita in partibus honestatis aut
 utilitatis consequantur, de quibus in deliberatiuo
 genere cause distinctius erit dicendum. Ac negotijs
 quidem serè res ea, quas commemorauimus, sunt
 44 attributa.* Omnis autem argumentatio, qua ex
 ijs locis quos commemorauimus sumetur, aut pro-
 babilis aut necessaria debet esse. Et enim, vt bre-
 uiter describamus, argumentatio videtur esse in-
 uentum ex aliquo genere, rem aliquam aut pro-
 babiliter ostendens, aut necessariè demonstrans.
 Necessariè demonstrantur ea, qua aliter ac dicun-
 tur

LIBER I.

tur nec fieri nec probari possunt, hoc modo: Si pepe-
 rit, cum viro concubuit. Hoc genus argumenti andi,
 quod in necessaria demonstratione versatur, ma-
 ximè tractatur in dicēdo, ut per complexionem,
 aut per enumerationem, aut per simplicem con-
 clusionem. * Complexio est in qua utrum conces- 45
 seris reprehenditur, ad hunc modum: Si impro-
 bus est cur uteris? si probus, cur accusas? Enumera-
 tio est in qua pluribus rebus expositis, & ceteris in-
 firmatis, vna reliqua necessariò confirmatur, hoc
 pacto: Necessè est aut inimi-ritiarum causa ab hoc
 esse occisum, aut metus, aut spei, aut alicuius ami-
 ci gratia, aut, si horum nihil est, ab hoc non esse occi-
 sum. Nam sine causa maleficium susceptum esse non
 potest. Sed neq; inimicitia fuerunt, nec metus ullus,
 nec spes ex morte illius alicuius commodi, neq; ad
 amicum huius aliquè mors eius pertinebat: relin-
 quitur igitur, ut ab hoc non sit occisus. Simplex au-
 tem conclusio ex necessaria cōsecutione conficitur,
 hoc modo: Si vos me istud eo tempore fecisse dicitis,
 ego autem eo ipso tempore trans mare fui: re-
 linquitur, ut id quod dicitis non modò non fece-
 rim, sed ne potuerim quidem facere. Atque hoc
 diligenter videre oportebit, ne quo pacto genus
 hoc refelli possit: ut ne confirmatio modum in se
 argumentationis solùm habeat, & quandam simili-
 tudinè necessaria cōclusionis, verùm ipsa argumē-
 tatio ex necessaria ratione consistat. * Probabile 46
 autem est, id quod ferè fieri solet, aut quod in opi-
 nione

DE INVENTIONE

nione positum est, aut quod habet in se ad hoc
quandam similitudinem, siue id falsum est, siue
verum. In eo genere quod seve solet fieri probabile,
huiusmodi est: Si mater est, diligit filiū: Si auarus
est, negligit insurandum. In eo autem quod in opi-
nione positum est, huiusmodi sunt probabilia. Impijs
apud inferos pœnas esse preparatas: Eos qui philo-
sophia dent operam, non arbitrari deos esse. Simi-
litudo autem in contrarijs, & in paribus, & in ijs
rebus qua sub eandem cadunt rationem, maxime
spectatur. In contrarijs, hoc modo: Nam si ijs qui
imprudentes laeserunt, ignosci conuenit: ijs qui ne-
cessario profuerunt, haberi gratiam non oportet.

47 * Ex pari sic: Nam vt locus in mari sine portu na-
uibus esse non potest tutus, sic animus sine fide sta-
bilis amicis non potest esse. In ijs rebus qua sub e-
andem rationem cadunt, hoc modo probabile con-
sideratur: Nam si Rhodys turpe non est portorium
locare, ne Hermacreonti quidem turpe est condu-
cere. Hæc tum vera sunt, hoc pacto: Quoniam ci-
catrix est, fuit vulnus. Tum verisimilia hoc modo.
Si multus erat in calcæis puluis, ex it nere eum
venire oportebat. Omne autem, vt certas quas-
dam in partibus distribuamus, probabile, quod su-
miitur ad argumentationem, aut signū est, aut cre-

48 dibile, aut iudicatum, aut comparabile. * Signum
est quod sub sensum aliquem cadit, & quiddam
significat quod ex ipso profectum videtur, quod
aut antè fuerit, aut in ipso negotio, aut post sit
con-

LIBER I.

consecutum, & tamen indiget testimonij & gra-
uoris confirmationis: vt cruor, fuga, pallor, puluis,
& quae huiusmodi sunt. Credibile est quod sine villo
teste auditoris opinione firmatur, hoc modo: Nemo
est qui non liberos suos incolumes & beatos esse
cupiat. Iudicatum est res assensu, aut auctoritate,
aut iudicio alicuius aut aliquorum compro-
bata. Id tribus in generibus spectatur: religioso,
communi, approbato. Religiosum est, quod iurati
legibus iudicauerunt. Commune est, quod omnes
vulgò probauerunt & secuti sunt: huiusmodi, vt ma-
ioribus natu assurgatur, vt supplicium misereatur.
Approbatum est, quod homines, cum dubium esset
quale haberi oportere, sua constituerunt aut ho-
ritate: velut Gracchi patris factum, quem populus
Romanus ob id factum, quod insciente collega in
censuram nihil legisset, post censuram Consul em se-
cit. * Comparabile autem est, quod in rebus diuer- 49
sis similem aliquam rationem continet. Eius sunt
partes tres: imago, collatio, exemplum. Imago est
oratio demonstrans corporum aut naturarum si-
militudinem. Collatio est oratio rem cum re ex si-
militudine conferens. Exemplum est quod rem au-
thoritate, aut casu alicuius hominis aut negotij
cõfirmat, aut infirmat. Horum exempla & descri-
ptiones in praeceptis elocutionis cognoscuntur. Ac
fons quidẽ cõfirmationis, vt facultas tulit, apertus
est, nec minus dilucide, quam rei natura ferebat,
demonstratum est. Quemadmodum autem quaque
con-

DE INVENTIONE

constituitur & pars constitutionis, & omnis contra-
 uersia, siue in ratione, siue in scripto versetur,
 tractari debeat: & quae in quasque argumentationes
 conueniant, singillatim in secundo libro de vnoquo-
 que genere dicemus. In praesentia tantummodo nu-
 meros & modos, & partem argumentandi confuse
 & permixte dispersimus, post discretè & electè in
 genus quodque causa, quid cuique conueniat, ex hac
 50 copia digeremus. * At quae inueniri quidem omnis ex
 his locis argumentatio poterit inueniam exorna-
 ri, & certas in partem distingui & suauissimum
 est & summè necessarium, & ab artis scriptoribus
 maximè neglectū. Quare & de ea praecipione nobis
 & in hoc loco dicendum visum est, vt ad inuē-
 tionem argumenti, absolutio quoque argumenti ad-
 iungeretur: & magna cum cura & diligentia locus
 hic omnis cōsiderandus est, quod nō rei solū magna
 vt litas est, sed praecipuè quoque sūma difficultas.

51 * OMNIS igitur argumentatio aut per indu-
 ctionem tractanda est, aut per ratiocinationem.
 Inductio est oratio quarebus non dubijs captat
 assensionem eius qui cum instituta est: quibus as-
 sensionibus facit, vt illi dubia quadam res propter
 similitudinem earum rerum quibus assensit, pro-
 betur: velut apud Socraticum Aeschinem demon-
 strat Socrates, cum Xenophontis vxore, & cum
 ipso Xenophonte Aspasia locutam: Dic mihi, in-
 quit, quae Xenophontis vxor, si vicina tua melius
 habeat aurum quam tu habes, vtum illius, an
 tuum

tuum mal. ? illius, inquit. Quod si vestem, & cate-
 rum ornatum muliebrem precij maiorem habeat quã
 tu habes, utrumne an illius malis? illius verò, respon-
 dit. Age, inquit, si virum illa meliorem habeat quã
 tu habes, virumne tuum an illius malis? Hic mulier
 erubuit. * Aspasia autẽ cum ipso Xenophõ: e sermonẽ 52
 intulit: Quaso, inquit, Xenophõ, si vicinus tuus me-
 liorem equum habeat, quã tuus est, tuumne equũ
 malis an illius? illius, inquit. Quod si fundum melio-
 rem habeat quã tu habes, virum tandem fundum
 habere malis? illum, inquit, meliorem scilicet. Quod
 si vxorem meliorem habeat quã tu habes, virum
 illius malis? atque hic Xenophon quoque ipse tacuit.
 Post Aspasia: Quoniã vterque vestrum, inquit, id
 mihi solũ non respondit, quod ego solũ audire
 volueram: egomet dicam quid vterque cogitet. Nam
 & tu mulier optimum virum maui habere, & tu
 Xenõ hon vxorem habere lectissimam maximẽ viũ.
 Quare nisi hoc perfereris, vt neq, vir melior, neque
 femina lectior in terris sit, profectò id semper quod
 optimum putabitur esse, multò maximẽ requireris: &
 tu vt maritus sis quam optima mulieris, & hec quã
 optimo viro nupta sis. Hic cum rebus non dubijs esset
 assensum, factum est propter similitudinem, vt et-
 iam illud quod dubium videbatur, si quis sepa-
 ratim quereretur, id pro certo propter rationem
 rogandi, concederetur. * Hoc modo sermonis 53
 plurimum Socrates vsus est, propterea quod ni-
 hil ipse asserre ad persuadendum volebat, sed ex
 eo quod sibi ille dederat, qui cum disputabas, ali-
 quid conficere malebat, quod ille ex eo quod iam cõ-
 cessis-

cessisset, necessarium approbare deberet. Hoc in genere precipiendum nobis videtur: Primum, ut illud quod inducimus per similitudinem eiusmodi sit, ut sit necesse concedi. Nam ex quo postulabimus nobis illud quod dubium sit concedi, dubium esse id ipsum non oportebit. Deinde illud cuius confirmandi causa fiet inductio, videndum est, ut simile ijs rebus sit, quas res quasi non dubitas an. induxerimus. Nam ante aliquid nobis concessum esse nihil proderit, si ei dissimile erit

54 id cuius causa illud concedi primum voluerimus. * Deinde non intelligat quod spectans illa prima inductionis, & ad quem sint exitum peruentura. Nam qui videri, si ei rei qua primum rogetur recte assenserit, illam quoque rem qua sibi displiceat esse necessarium concedendam, plerunque aut non respondendo, aut male respondendo longius procedere rogationem non finit. Quare ratione rogationis imprudens ab eo quod concessit, ad id quod non vult concedere, deducendus est. Extremum autem aut taceatur oportet, aut concedatur, aut negetur. Si negabitur, aut ostendenda est similitudo earum rerum, qua ante concessa sunt, aut alia utendum inductione. Si concedatur, concludenda est argumentatio. Si tacebitur, aut elicienda est responsio, aut quoniam taciturnitas imitatur confessionem, pro eo ac si concessum sit concludere oportebit argumentationem. Ita fit hoc genus argumentandi triparsitum: Prima pars constat ex similitudine una, pluribusve. Altera ex eo quod concedi volumus, cuius causa similitudines adhibita sunt. Tertia ex conclusione, qua aut confirmat concessionem,

aut

aut in ea confisio
 pariter aliam
 quod ex consilio
 immo, videtur hinc
 sic non qua praecepto
 noma atque in dicitur
 voluntati facti sunt
 die in loco nisi de
 sunt. Ergo in hac
 gata, quod ex
 is qui sibi ex legi
 tibus sit. Latet
 sceler arguente
 scriptum legi con
 modum. Si, nudi
 scripserim scrip
 ceptionem hanc, ca
 citum non tradidit
 viderit, quod a
 manifestum est, q
 exceptum in
 te populo. Tribu
 peccatur. Quod ergo
 qui quasi ad scrip
 in regiam intell
 dicit. Quod si lit
 in scriptura volum
 gae sit, id re & in
 lo quod cu certum
 det facti in presen

aut quid ex ea conficiatur ostendit. * Sed quia non 55
 satū videbitur alicui dilucidè demonstratum, nisi
 quod ex ciuili causarum genere exemplum subiece-
 rimus, videtur huiusmodi quoque vtendum exem-
 plo: non quo præceptio differat, aut aliter hoc in ser-
 mone atque in dicendo sit vtendum: sed vt eorum
 voluntati satis fiat, qui quod aliquo in loco viderint,
 alio in loco, nisi demonstratum est, nequeunt cogno-
 scere. Ergo in hac causa qua apud Græcos est perua-
 gata, quod Epaminondas Thebanorum Imperator,
 ei qui sibi ex lege prætor successerat exercitum non
 tenuisset, Lacedæmonios funditus vicit: poterit accu-
 sator argumentatione vii per inductionem, cum
 scriptum legis contra sententiam defendat, ad hunc
 modum: * Si, iudices, id quod Epaminondas ait legis 56
 scriptorem finisisset, adscribat ad legem, & addat ex-
 ceptionem hanc, extra quam si quis rēp. causa exer-
 citum non tradiderit pat. emittit: non opinor. Quod si
 vosmet ipsi, quod à vestra religione & sapientia re-
 motissimum est, istius honoris causa hanc eandem
 exceptionem iniussu populi ad legem adscribi iubea-
 rit, populus Thebanus patieritne id fieri? profectò nō
 patietur. Quod ergo adscribi ad legem nefas est, id se-
 qui quasi adscriptum sit, rectum vobis videatur? No-
 ui vestram intelligentiam: non potest ita videri, iu-
 dices. Quod si literis corrigi neque ab illo neque à vo-
 bis scriptoris voluntas potest: videte, ne multo indi-
 gnus sit, id re & iudicio vestro mutari, quod ne ver-
 bo quidem commutari potest. Ac de inductione qui-
 dem satū in præsentia dictum videatur. * Nunc dein- 57
 ceptis

DE INVENTIONE

ceps ratiocinationis vim & naturam consideremus.

RATIOCINATIO est oratio ex ipsa re probabile aliquid eliciens, quod expositum & per se cognitum sua se vi & ratione confirmet. Hoc de genere qui diligentius considerandum putauerunt, cum idem in usu dicendi sequerentur, paulum in precipiendis ratione differunt. Nam partim quinque eius partes esse dixerunt, partim non plus quam in tres partes posse distribui putauerunt. Eorum controversiam non incommodum videtur cum utrorumque ratione exponere. Nam & breuis est, & non eiusmodi ut alteri profusus nihil dicere putentur: & locus hic nobis

38 in dicendo minimè negligendus videtur. * Quò putant in quinque distribui partes oportere, aut primū conuenire exponere summam argumentationis ad hunc modum: Nil illi accurantur, quæ consilio geruntur, quàm quæ sine consilio administrantur. Hanc primam partem numerant: eam deinceps rationibus varijs, & quam copiosissimis verbis approbari putant oportere, hoc modo: Damus ea quæ ratione reguntur, omnibus instructior est rebus, & apparatus, quàm ea, quæ temerè & nullo consilio administrantur. Exercitus is cui præpositus est sapiens & callidus Imperator, omnibus partibus commodius regitur, quàm is, qui stultitia & temeritate alicuius administratur. Eadem nauis ratio est: nam nauis optimè cursum conficit ea, quæ scientissimo gubernatore vitur. * Cùm propositio sit hoc pacto approbata, & 39 dua partes transferunt ratiocinationis, tertia in parte assunt, quod ostendere velis, id ex vi propositionis oport-

opor-

oportere assumere, hoc pacto: Nihil autem omnium
 rerum melius, quam omnium mundum administratur.
 Huius assumptionis quarto in loco aliam porro inducunt
 approbationem, hoc modo. Nam & signorum
 ortus & obitus de finisū quendam ordinem seruant,
 & annue commutationes non modò quaedam ex ne-
 cessitate s̄ imper eodem modo sunt, verùm ad vtili-
 tates quoque rerum omnium sumi a commodata: &
 diurne nocturnaq; vic̄ situdines, nulla in re vnquã
 mutata quicquam noverunt. Quae signo sunt om-
 nia, non mediocri quodam consilio naturam mundi
 administrari. Quinto inducunt loco complexionem
 eam, quae aut id inferi solam quod ex omnibus parti-
 bus cogitur, hoc modo: Consilio igitur mundus admi-
 nistratur, aut vnũ in locum cum̄ condux̄ vit breuiter
 propositione & assumptione, id adiungit quod ex
 his cõsistatur, ad hunc modum: Quod si melius gerũ-
 tur ea quae cõsilio, quàm quae sine cõsilio adm̄nistrã-
 tur, nihil autẽ omnium rerum melius quàm omnis
 mundus administratur: cõsilio igitur mundus admi-
 nistratur. Quinque partitã ḡitur hoc pacto putãsse
 argumentationem. * Qui autem tripartitam esse
 dicunt, ij non aliter putant tractari oportere argu-
 mentationem, sed partitionem horum reprehendũt.
 Negant enim neq; a propositione, neq; ab assumptione
 approbationes earũ separari oportere, neq; propo-
 sitione absolutã, neq; assumptione sibi p̄ seclã vide-
 ri, quae approbatione confirmata non si. Quare quae
 illi duas partes numerant, propositionem: & appro-
 bationem, sibi vnã partem vident, propositionem:
 qua

qua si approbata non sit, propositio non sit argumen-
tationis. Item, qua ab illis assumptio & assumptionis
approbatio dicitur, eandem sibi assumptionem solam
videri. Ita fit, vt eadem ratione argumentatio tra-
ctata, alijs tripartita, alijs quinquepartita videatur.

- Quare euenit, vt res non tam ad vsum dicendi perti-
61 neat, quam ad rationem preceptionis. * Nobis autē
commodior illa partitio videtur esse, qua in quinque
parteis distributa est: quam omnes ab Aristotele &
Theophrasto profecti, maximē secuti sunt. Nam
quemadmodum illud superius genus argumentandi,
quod per inductionem sumitur, maximē Socrates
& Socratici tractauerunt: sic hoc quod per ratiocin-
ationem expolitur, summē est ab Aristotele atque
Peripateticis & Theophrasto frequentatum: deinde
à Rhetoribus ijs, qui elegantissimi atque artificiosissi-
mi putari sunt. Quare autem nobis illa magis parti-
tutio probetur, dicendum videtur, ne temerē secuti
putemur. & breuiter dicendum, ne in huiusmodi re-
bus diuini quādam ratio precipiendū postulat, com-
62 moremur. * Si quadam in argumentatione satis est
vri propositione, & non oportet adiungere approba-
tionem propositioni: quadam autem in argumenta-
tione infirma est propositio, nisi adiuncta sit appro-
batio: separatum quiddam est à propositione appro-
batio. Quod enim adiungi & separari ab aliquo po-
test, id non potest idem esse, quod est id ad quod adsun-
gitur, & à quo separatur. est autem quadam argu-
mentatio, in qua propositio non indiget approbatio-
ne, & quadam, in qua nihil valet absq; approbatio-
ne,

ne, ut ostendimus. Separata est igitur à propositione approbatio. Ostendimus autem id quod polliciti sumus, hoc modo: Quae propositio in se quiddam continet perspicuum, eod quod constare inter omnes necessè est: hanc velle approbare, & firmare nihil attinet. * Ea est huiusmodi: Si quo die ista cades 63
Roma facta est, ego Athenis eo die fui, interesse in cade nō potui. hoc quia perspicuè verum est, nihil attinet approbare. Quare assumi statim oportet, hoc modo: Fui autem Athenis eo die, hoc si non constat, indiget approbatione: qua inducta, conclusio consequetur. Igitur in eade interesse non potui. Est igitur quaedam propositio, qua non indiget approbatione: nam esse quidem quandam qua indiget, quid attinet ostendere? quod cuius facillè perspicuum est. Quod si ita est, ex hoc, & ex eo quod proposueramus, hoc conficitur, separatum esse quiddam à propositione approbationem: Si autem ita est, falsum est non esse plusquam tripartitam argumentationem. * Simili modo 64
do liquet, alteram quoque approbationem separatam esse ab assumptione. nam si quaedam in argumentatione satis est veri assumptione, & non oportet adiungere approbationem assumptioni, quaedam autem in argumentatione infirma est assumptio, nisi adiuncta sit approbatio: separatum quiddam est extrag, assumptionem approbatio. Est autem argumentatio quaedam, in qua assumptio non indiget approbatione: quaedam autem, in qua nihil valet sine approbatione, & ostendimus. Separata est igitur ab Assumptione approbatio. * Ostendimus autem quod polliciti 65

citi sumus, hoc modo: Quae perspicua omnibus veritatem continet assumptio, nihil indiget approbatione. ea est eiusmodi: Si oportet sapere, dare operam philosophia conuenit haec propositio indiget approbatione: non enim perspicua est, neque constat in eam omnes propterea, quod multis nihil prodesse philosophiam, plerique etiam obesse arbitrantur. Assumptio perspicua ista haec: Oportet autem sapere, hoc autem quia ipsum ex se perspicitur, & verum esse intelligitur, nihil artinet approbari. Quare statim concludenda est argumentatio: Igitur dare operam philosophia conuenit. Est ergo assumptio quaedam, quae approbationis non indiget, nam quaedam, indiget, perspicuum est. Separata est igitur ab assumptione approbatio. Falsum ergo est, non esse plus quam tripartitam argumentationem. * Atque ex his illud iam perspicuum est, esse quaedam argumentationem, in qua neque propositio, neque assumptio indiget approbatione: huiusmodi, ut certam quiddam, & breuem, exempli causa, ponamus: Si summopere est sapientia petenda est summopere stultitia vitanda est: Summopere autem sapientia petenda est: summopere igitur stultitia vitanda est. haec assumptio, & propositio perspicua est. Quare neutra quoque indiget approbatione. Ex his omnibus illud perspicuum est: approbatione cum adiungi, tum non adiungi, ex quo cognoscitur, neque in propositione, neque in assumptione conueniri approbatione: sed vtramque suo loco positam, vim suam tanquam certam & propriam obtinere. Quod si ita est, commodè poterit sumi illi, qui in quinque partes distribuerunt

argu-

argumentationem. * Quae
argumentationem, quae
licet. Propositio, per
tunc quo omnia via op
a propositionem approb
re cognoscitur esse ratio
la & aperta sit, assu
propositio ad ostendend
sumptionis approbar
non est, tamen firm
quod conuenit ex
re conuenit. Quae p
verit, ea constat ex
la est quae dicitur, a
a quod in controversi
est aliquid videri posse
torem igitur quae cog
non quae dubia sunt, & a
conuenit argumentati
ego, iudices, ad commo
uere veritatem commu
inter est, interpretari.
tamen non nisi fuerit
tibi sibi aliquid nisi fallu
pauca. Si que conuen
tate: & si serpsit
tamen nisi legem velle
per causam saltem esse v
tamen nisi, optime qu
inquit leges seruare q

argumentationem. * Quinque sunt igitur partes 67
 eius argumentationis, quae per ratiocinationem tra-
 ctatur. Propositio, per quam breuiter locus is expo-
 nitur, ex quo omnia vñ oportet emanet ratiocinatio-
 nis. Propositionis approbatio, per quam id quod bre-
 uiter expostum est rationibus affirmatum, probabi-
 lius & apertius fit. Assumptio per quam id quod ex
 propositione ad ostendendum pertinet, assumitur.
 Assumptionis approbatio, per quam id quod assump-
 tum est, rationibus firmatur. Complexio, per quam
 id quod conficitur ex omni argumentatione breui-
 ter exponitur. Qua plurimas habes argumentatio-
 partis, ea constat ex his quinque partibus. Secun-
 da est quadripartita, tertia tripartita. Dein biparti-
 ta, quod in controversia est. De vnaquaque parte po-
 test alicui videri posse argumentationem consistere.
 Eorum igitur quae constant, exempla ponemus. Ho-
 rum quae dubia sunt, rationes afferemus. * Quin- 68
 quepartita argumentatio est huiusmodi? Omnes
 leges, iudices, ad commodum Resp. referri oportet: &
 eas ex utilitate communi, non ex scriptione qua in
 literis est, interpretari. Ea enim virtute & sapien-
 tia maiores nostri fuerunt, vt in legibus scribendis
 nihil sibi aliud nisi salutem arg. utilitatem Resp. pro-
 ponerent. Neque enim ipsi quod obisset, scribere vole-
 bant: & si scripissent, cum esset intellectum, repu-
 diatum iri legem intelligebant. N. mo enim l. ges le-
 gum causa saluas esse vult, sed Resp. quod ex legibus
 omnis Resp. optimè putant administrari. Quam ob
 rē igitur leges seruari oportet, ad eam causā scriptae

omnia interpretari conuenit: hoc est, quoniam Reip.
seruimus, ex Reip. commodo atque utilitate leges in-
terpretemur. Nam ut ex medicina nihil oportet pu-
tare proficisci, nisi quod ad corporis utilitatem spe-
ctat, quoniam eius causa est instituta: sic à legibus
nihil conuenit a bitrari, nisi quod Reip. condu-
cat, proficisci: quoniam eius causa sunt comparata.

69 * Ergo in hoc quoque iudicio definite literas legum per-
scrutari: & legem, ut aequum est, ex utilitate Reip.
considerare, quod hic fecit. Quid enim magis uile
Th. banu fuit, quam Lacedamonios opprimi? Quid
magis Epaminondam Th. banorum Imperatorem,
quam v. gloria Th. banorum consulere decuit? Quid
hunc tanta Th. banorum gloria, tam claro atque
exornato trophæo carius atque antiquius habere
conuenit? Scripto videlicet legis omisso, scriptoris
sententiam considerare debebat. Aque hoc quid in
satis consideratum est, nullam esse legem, nisi Reip.
causa scriptam. Summam igitur amentiam esse ex-
istimabat, quod scriptum esset Reip. salutis causa, id
non ex Reip. salutis interpretari. Quòd si leges omnes
ad utilitatem Reip. referri conuenit, hic autem salu-
ti Reip. profuit: profectò non potest eodem factò, &
communibus fortunis consuluisse, & legibus non ob-
temperasse.

70 * Quatuor autem partibus constat ar-
gumentatio, cum aut proponimus, aut assumimus
sine approbatione. Id facere oportet, cum aut propo-
sicio ex se intelligitur, aut assumptio perspicua est, &
nullius approbationis indiget. Propositionis appro-
batione præterita quatuor ex partibus argumenta-

tio

LIBER I.

vio tractatur, ad hunc modum: Iudices, qui ex lege
 iurati iudicatis, legibus obtemperare debent. Obtem-
 perare autem legibus non potestis, nisi quod scriptum
 est in lege sequamini. Quod enim certius legis scriptor
 testimonium voluntatis suae relinquere potuit, quam
 quod ipse magna cum cura atque diligentia scripsit?
 Quod si litera non exarent, magnopere eas requi-
 remus, ut ex his scriptoris voluntas cognosceretur.
 nec tamen Epaminonda permitteremus, nisi extra
 iudicium quid esset, ut is bonus sententiam legis in-
 terpretaretur: nedum nunc istud patiamur, cum
 praesid lex sit, non ex eo quod aperiis me scriptum
 est: sed ex eo quod sua causa continet, scriptoris vo-
 luntatem interpretari. Quod si vos, iudices, legibus
 obtemperare debetis, & id facere non potestis, nisi
 quod scriptum est in lege sequamini: quid causa est,
 quia istum contra legem fuisse iudicem? * Assum- 71
 ptionem autem approbatione praeterita, quadriparti-
 ta sit: fides argumentatio: Qui saepe numero nos per fi-
 dem fefellerunt, eorum orationi fidem habere non de-
 bemus. Si quid enim perfidia illorum detrimenti
 acceperimus, nemo erit, praeter nosmet ipsos, quem
 iure accusare possimus: ac primum quidem decipi in-
 commodum est, iterum stultum, tertio turpe. Car-
 thaginenses autem per saepe iam nos fefellerunt: sum-
 ma igitur amentia est, in eorum fide sperare habere,
 quorum perfidia totus deceptus sis. * Vtraque ap- 72
 probatione praeterita tripartita sit, hoc pacto: Aut
 metuamus Carthaginenses oportet, si incolumes
 eos relinquerimus: aut eorum urbem diruamus. Ac
 metuere

DE INVENTIONE

metuere quidem non oportet: stat igitur vt urbem
diruamus. Sunt autem qui putant, nonnunquam
complexione super sedere oportere, cum id perspicuum
sit, quod conficiatur ex ratiocinatione. Quod si fiat,
bipartitam quoque fieri argumentationem, hoc
modo. Si peperit, virgo non est: peperit autem, hic
satis esse dicunt proponere & assumere, quoniam
perspicuum sit quod conficiatur, complexionis enim
non indigere. Nobis autem videtur & omnis ratio-
cinatio concludenda esse: & illud vitium quod illis
difficiles, magnopere vitandum est: ne quod perspi-
73 cuum sit, id in complexionem inferamus. * Hoc au-
tem fieri poterit, si complexionum genera intelli-
gantur. Nam aut ita complectemur, vt in vnum
conducamus propositionem & assumptionem, hoc
modo: Quod si leges omnes ad veritatem Reipubl.
referri conuenit, hic autem saluti Reip. profuit:
prof. esse non potest eodem facto & saluti com-
muni consuluisse, & legibus non obtemperasse. Aut
ita, vt ex contraria sententia conficiatur, hoc modo:
Summa igitur amentia est, in eorum fide sper-
habere, quorum perfidia toties deceptus sis. Aut ita,
vt id solum quod conficitur inferatur, ad hunc
modum: Urbem igitur diruamus. Aut vt id quod
eam rem qua conficitur, sequatur ne esse est, id
est huiusmodi: Si peperit, cum viro concubuit: pe-
perit autem, conficitur hoc: Concubuit igitur cum
viro, hoc si nolis inferre, & inferas id quod sequi-
74 tationem, & perspicuam fugeris complexionem. *
Quare in longis argumentationibus, ex conducti-

oni-

omnibus aut ex contrario complecti oportet: in bre-
 uibus id solum quod conficitur, exponere: in ijs
 in quibus exitus perspicuus est, consecutione uti.
 Si qui autem ex vnaquaque parte putabunt con-
 stare argumentationem, poterunt dicere sepe satis
 esse, hoc modo argumentationem facere. Quoniam
 peperit, cum viro concubuit, nam hoc nullus neque
 approbationis, neque assumptionis, velleus approba-
 tionis, neque complexionis indiget: sed nobis ambi-
 guitate nominis videntur errare. Nam & argumē-
 tatio nomine vno res duas significat. idem quod &
 inuentum aliquam in rem probabile, aut necessariū
 argumentatio vocatur: & eius inuenti artificio sa ex-
 politio. * Quādo igitur proferēt aliquid huiusmodi: 75
 Quoniam peperit, cū viro concubuit, inuentū profe-
 rent, non expolitionem. Nos autem de expolitionis
 partibus loquimur. Nihil igitur ad hanc rem ratio
 illa pertinēbit, atque hac distinctione, alia quoque,
 qua videmur: ut officere huic dationi, propulsi-
 mus: si qui aut assumptionem aliquādo tolli posse pu-
 tent, aut propositionem. Qua si quid habet probabile
 aut necessariū, quoquo modo cōmoueat audire ne-
 cessi est: quod si solum spectaretur id quod esset in-
 uentum, ac nihil quo pacto tractaretur id quod esset
 excogitatum referret, nequaquam tantum inter
 summos oratores & mediocres interesse existimaretur. 76
 Nā omnibus in rebus similitudo est satuta: is mater.
 id fieri poterit, si non similiter semper ingrediamur
 in argumentationem. Nā primum omnium generibus
 D 4 ipfis

ipsis distinguere conuenit orationem: hoc est, tum inductione vii, tum ratiocinatione. D. inde in ipsa argumentatione non semper à propositione incipere, nec semper quinque partibus abui, neque eadem ratione expolite partitiones: sed tum ab assumptione incipere licet, tū ab approbatione alterutra, tum vtraque, tum hoc, tum illo genere complexionis vii. Id vt perspicuiatur, aut scribamus, aut in quolibet exemplo de iis, quæ proposita sunt, hoc idem exerceamus, vt quam facili sit factu. * Ac de partibus quidem argumentationis satis nobis dictum videtur. Illud autem volumus intelligi, nos probè tenere, alijs quoque rationibus tractari argumentationes in Philosophia multis & obscuris, de quibus certum est artificium constitutum. Verùm illa nobis abhorreere ab vsu oratorio videntur. Quæ pertinere autem ad dicendum putamus, ea nos commodius quàm ceteros attendisse non affirmamus, sed perquisitiuis & diligentius conscripsisse pollicemur. Nunc vi instigamus, profuturo ordine ad reliqua pergemus.

78 * REPREHENSIO est, per quam argumentatio aduersariorum confirmatio diluitur: aut infirmatur, aut alleuatur. Hac fonte inuentionis eodem videtur, quo vititur confirmatio, propterea, quod quibus ex locu aliqua res confirmari potest, iisdem potest ex locu infirmari. Nihil enim considerandum est in iis omnibus inuentionibus, nisi ut quod personis aut negotijs attributum est. Quare inuentione & argumentationum expolitionem ex illis quæ antè præcepta sunt, hanc quoque in partem orationis trans-

transferrī oportet. Veruntamen ut quadam præceptio datur huius quoque partis, exponemus modos reprehensionis: quos qui obseruabunt, facilius ea que contradicentur diluere aut infirmare poterunt. * Omnis argumentatio reprehenditur, si aut ex ijs quæ sumpta sunt, non conceditur aliquid vnum plura: aut hī concessis, complexio confici ex hīs negatur: aut si genus ipsum argumentationis vitiosum ostendatur: aut si contra firmam argumentationem alia æque firma aut firmior ponitur. Ex ijs quæ sumuntur, aliquid non conceditur: cum aut id quod credibile dicitur, negatur esse huiusmodi: aut quod comparabile putant, dissimile ostenditur: aut indicatum aliam in partem traducitur: aut omnino iudicium improbat: aut quod signum esse aduersarij dixerunt, id eiusmodi negatur esse: aut si complexio, aut vna, aut ex viraque parte reprehenditur: aut si enumeratio falsa ostenditur: aut si simplex conclusio falsi aliquid continere demonstratur. Nam omne quod sumitur ad argumentandum, siue pro probabili, siue pro necessario, necesse est sumatur ex hīs locis, ut ante ostendimus. * Quod pro credibili sumptū erit, id infirmabitur, si aut perspicue falsum erit, hoc modo: Nemo est qui non pecuniam, quā sapientiam malit, aut ex contrario quod credibile aliquid habeat, hoc modo: Quis est qui non officij cupidior sit quā pecunia? aut erit omnino incredibile: ut si quis, quem constat esse aurum, dicat alicuius mediocris officij causa se maximam pecuniam neglexisse, aut si, quod in quibus-

DE INVENTIONE

data rebus aut hominibus accidit, id omnibus dicatur vsu etiamire, hoc pacto: *Quis pauperes sunt ijs antiquior officio pecunia est: Quis locus desertus est, in eo eadem factam esse oportet: In loco celebri homo occidi qui posuit? Aut si id quod rard fit, fieri omnino negatur: vt Curius pro Fulvio: Nemo potest vno aspectu, neque prateriens in amorem incidere.** Quod autem pro signo sumetur, id ex iisdem locis quibus confirmatur, infirmabitur. Nam in signo primum verum esse ostendi oportet: deinde eius esse rei signum proprium, qua de re agitur, vt cruore cadis. Deinde, factum esse quod non oportuerit, aut non factum quod oportuerit. Postremò, scisse eum, de quo queritur eius rei legem & consuetudinem. nam ea res sunt signo attributa, quas diligentius aperiemus cum separatim de ipsa coniecturali constitutione dicemus. Ex quo horum vnumquodque in reprehensione, aut non esse signum, aut parum magnum esse, aut à se potius quam aduersarijs stare, aut omnino falso dici, aut in aliam quoque suspicionem duci posse demonstrabitur.

82. * Cum autem pro comparabili aliquid inducitur, quoniam id per similitudinem maxime tractatur, in reprehendendo conueniet, simile id negare esse, quod conferretur ei qui cum conferretur. Id fieri poterit, si demonstrabitur diuersum esse: genere, natura, vi, magnitudine, tempore, loco, persona, opinione: ac si quo in numero illud quod per similitudinem afferretur, & quo in loco hoc genus cuius causa afferretur, haberi conueniat ostendatur. Deinde quid

LIBER I.

res cum re dfferat, demonstrabitur: ex quo do-
 cebimus aliud de eo quod comparabitur, & de eo
 quicum comparabitur, existimari oportere. Hu-
 ius facultatis maximè indigemus, cum ea ipsa
 argumentatio, qua per inductionem tractatur,
 erit reprehendenda. si iudicatum aliquod infere-
 tur: quoniam id ex his locis maximè firmatur,
 laude eorum qui iudicarunt, similitudine eius rei
 qua de agitur, ad eam rem qua de iudicatum est,
 commemorando non modo non esse reprehensum
 iudicium, sed ab omnibus approbatum: & de-
 monstrando difficius, & maius fuisse id iudica-
 tum quod afferatur, quam id quod instet: ex con-
 trariis loci: si res aut vera aut verisimilis permit-
 tet, infirmari oportebit. atque erit obseruandum
 diligenter, ne nihil ad id quod agatur, pertineat
 at id quod iudicatum sit: & videndum est, ne
 ea res proferatur in qua sit offensum, vt de ipso
 qui iudicavit, iudicium fieri videatur. *Oportet 83
 autem animaduertere, ne cum aliter multa
 sint iudicata, solitariam aliquod aut raram iu-
 dicatum afferatur, nam his rebus aut horitas iu-
 dicati maximè potest infirmari. Atque ea quidem
 argumenta, qua quasi probabilia sumuntur, ad hanc
 modum tētari oportebit. Qua vero sicuti necessaria
 inducentur, ea si forte inutabuntur modo necessa-
 riam argumentationē, neque erunt eiusmodi, sic re-
 prehēdentur. Primum complexio, qua vtrum con-
 cesseris, debet tollere, si vera est, nunquam
 repre-

DE INVENTIONE

reprehendetur, *sin falsa, duobus modis: aut conuersione, aut alterius partis infirmatione. Conuersione hoc modo:*

Nam si veretur, quid eum accuses qui est probus? Sin inuerecundum animi ingenium possidet, Quid eum accuses, qui id parui auditu aestimet?

Hic siue vereri dixeris, siue non vereri, concludendum hoc putat, vt neget esse accusandum. Quod conuersione sic reprehendetur: Immo verò accusandus est. nam si veretur, accuses: non enim parui auditu aestimabit. Si inuerecundum animi ingenium possidet, tamen accuses: non enim probus est. * Alterius autem partis infirmatione hoc modo reprehendetur. Verà si veretur, accusatione tua correctus, ab errato recedet. * Enumeratio vitiosa intelligitur, si aut prateritum quiddam dicemus quod velimus concedere: aut infirmum aliquid annumeratum, quod aut contra dici possit: aut causa non sit quare non honestè posimus concedere. Prateritur quiddam in eiuſmodi enumerationibus: Quoniam habes istum equum, aut emeris oportet, aut hereditate possideas, aut munere acceperis, aut domi tibi natus sit: aut si horum nihil est, surripueru necesse est: Sed neque emisisti, neque hereditate venit, neque domi natus est, neque donatus est: necesse est ergo surripueris. * Hoc commodè reprehenditur, si dici possit ex hostibus equus esse captus, cuius præda sectio non venerit: quo illato, infirmatur enumeratio: quoniam id sit indu-

inductum, quod prateritum sit in enumeratione. Altero autem modo reprehendetur: si aut contra aliquid dicitur, hoc est, si (exempli causa, ut in eodem versetur) poterit ostendi hereditate venisse, aut si extremum illud non erit turpe concedere: ut si quis, cum dixerint aduersarij, aut insidias facere voluisti, aut amico morem gestisti, aut cupiditate elatus es, amico se morem gestisse fateatur. * Simplex autem conclusio reprehenditur, si id quod sequitur, non videatur necessarium cum eo quod antecessit coherere. Nam hoc quidem, si spiritum ducit, viuunt: Si dies est, lucet: eiusmodi est, ut cum priore necessario posterius coherere videatur. Hoc autem: Si mater est, diligit: Si aliquando peccauit, nunquam corrigetur: sic conuenienter reprehendi, ut demonstretur non necessario cum priore posterius coherere. hoc genus, & cetera necessaria, & omnino omnis argumentatio & eius reprehensio, maiorem quandam vim continet, & latius patet quam hic exponitur: sed eius artificij cognitio huiusmodi est, ut non ad huius artis partem aliquam adiungi possit: sed ipsa separatim longi temporis, & magna atque ardua cognitionis indigeat. Quare illa nobis alio tempore, atque ad aliud institutum, si facultas erit, explicabuntur. Nunc his praeceptionibus Rhetorum ad usum oratorum contentos nos esse oportebit. Cum igitur ex ijs quae sumuntur aliquid non conceditur, sic infirmabitur. * Cum autem his concessis, complexio

DE INVENTIONĒ

ex his non conficitur, hac erunt consideranda num
 aliud conficitur, aliud dicatur, hoc modo: si cum
 aliquis dicat se profectum esse ad exercitum, con-
 traque eum quis velit hac argumentatione uti: Si
 venisses ad exercitum, à Tribunis militariibus visus
 esses: non es autem visus ab his, non es igitur pro-
 fectus ad exercitum. Hic cum concesseris propo-
 sitionem & assumptionem, complexio est infirman-
 da. Aliud enim, quàm cogebatur, illatum est.*
 Ac nunc quidem quò facilius res cognosceretur,
 perspicuo & grandi vitio pradtum posuimus ex-
 emplum: sed sæpe obscurius positum vitium pro-
 vero probatur, cum aut parum memineris quod
 concesseris, aut ambiguū aliquid pro certo concef-
 seris. Ambiguum si concesseris ex ea parte quam ip-
 se intellexerit: eam partem si aduersarius ad aliā
 partem per complexionem velit accommodare, de-
 monstrare oportebit, nō ex eo quod ipse concesseris,
 sed ex eo quod ille sumpserit, confici complexionē,
 ad hunc modum: Si pecunia indigetis, pecuniā non
 habetis: si pecuniam non habetis, pauperes estis. in-
 digetis autem pecunia: mercatura enī n, nisi ita
 esset, operā nō daretis: pauperes igitur estis. Hoc sic
 reprehenditur: Cū dicebas, si indigetis pecunia,
 pecuniam non habetis, hoc intelligebam: si propter
 inopiam in egestate estis, pecuniam non habetis, &
 idcirco concedebā: cū autem hoc sumebas, indi-
 getis autem pecunia, illud accipiebam: vultis eu-
 tem pecunia plus habere, ex quibus concessionibus

non conficitur hoc, P. ap-
 non autem si tribu prae
 sequantur maior
 non habere. * Ca
 ut magis, & ali
 non conficitur in conc
 id alium hereditate
 hōse necatum. De
 rō. post assumpt
 mēdat: deinde infer
 i qua sumpserit, n
 ure diligenter oport
 vid ex his confici. Nat
 ventationis vitia sam
 ut in ipso vitium est
 utur, accommodat
 si omnino totam ja
 nigare, si leue, si rem
 maueris, si per hōc
 rōpe, si esset, am, si con
 dices sum. * Et alium est
 hōc modo: Non pote
 magis: Socrates
 magis sapiens erat
 nigare ab aduersarij qu
 dices, iudices, quia vi
 perant. Nigare est, si
 potabilem, si nunc
 hōc modo: si n

non conficitur hoc, Pauperes igitur estis. confice-
 retur autem si tibi primo quoque hoc concessissem.
 Qui pecuniam maiorem vellet habere, eum pecu-
 niam non habere. * Sapē autem oblitum putant 89
 quid concesseris, & idcirco id quod non conficitur,
 quasi conficiatur in conclusione infertur, hoc modo:
 Si ad illum hereditas veniebat, verisimile est ab
 illo esse necatum. Deinde hoc approbant plurimis
 verbis. post assumunt. Ad illum autem hereditas
 veniebat: deinde infertur, ille igitur occidit. Id ex
 ijs qua sumpserant, non conficitur. Quare obser-
 uare diligenter oportet, & quid sumatur, &
 quid ex his conficiatur. Ipsum autem genus argu-
 mentationis vitiosum his de causis ostenditur: si
 aut in ipso vitium erit, aut si non ad id quod insti-
 tuitur, accommodabitur. Atque in ipso vitium e-
 rit, si ornato totum falsum erit, si commune, si
 vulgare, si leue, si remotum, si mala definitio, si
 controuersum, si perspicuum, si non concessum, si
 turpe, si offensum, si contrarium, si inconstans, si
 aduersum. * Falsum est, in quo perspicue mendaciū
 est, hoc modo: Non potest esse sapiens, qui pecuni- 90
 am negligit: Socrates autē pecuniam negligebat,
 non igitur sapiens erat. Commune est quod nihilo
 magis ab aduersarijs quam à nobis facit, hoc modo:
 Idcirco, iudices, quia veram causam habebā, breui
 peroravi. Vulgare est, quod in aliam quoque rem nō
 probabilem, si nunc concessum sit, transferri
 possit, hoc modo: Si veram causam non haberet,
 vobis

vobis se iudices, non commississet. Leue est, quod
 aut post tempus dicitur, hoc modo: Si in mentem
 venisset, non commississet. aut perspicue rem turpem
 leuiter egere vult defensione, hoc modo:
 Cū te expetebant omnes florentissimo
 In regno reliqui, nunc desertum ab omnibus,
 Summo periculo, sola vt restituam, paro.

91 * Remotum est, quod vltra quā satis est, pe-
 titur, hoc modo: Quod si non P. Scipio Corneliam
 filiam Tib. Graccho collocasset, atque ex ea duos
 Gracchos procreasset, tanta seditiones nata non
 essent. quare hoc incommodum Scipioni adscri-
 bendum videtur. Huiusmodi est illa quoque con-
 questio:

Vtinam, ne in nemore Pelio securibus
 Casa cecidisset abiecta ad terram trabes.

Longius enim repetita est, quam res postulabat.
 Mala desinitio est, cū aut communia describit,
 hoc modo: Seditiosus est is, qui malus atque inu-
 rtilis est ciuis. nam hoc non magis seditiosi quā
 ambitiosi, quā calumniatoris, quā alicuius im-
 probi hominis vim describit. Aut falsum quiddam
 dicit, hoc pacto: Sapientia est, pecunia acquirenda
 intelligentiā. Aut aliquid non grate, nec magnum
 continens, sic: Stultitia est immensa gloria cupi-
 ditas. est hec quidem stultitia, sed ex parte qua-
 dam, non ex omni genere desinita. Controuersum
 est, in quo ad dubium demonstrandum dubia cau-
 sa affertur, hoc modo: Eho tu, dī, quibus est pote-
 stas

LIBER I.

ffas motus superum at que inferum, Pacem inter se conciliant, conferunt concordiam.

* Perspicuum est, de quo non est controuersia: vt 92
 si quis cum Orestem accuset, planum facit ab eo matrem esse occisam. Non concessum est, cum id quod augetur, in controuersia est: vt si quis cum Vlysem accuset, in hoc maxime commoretur, indignum esse ab homine ignauissimo virum fortissimum Atacem necatum. Turpe est, quod aut eo loco in quo dicitur, aut eo homine qui dicit, aut eo tempore quo dicitur, aut ijs qui audiunt, aut eare de qua agitur, indignum propter inhonestam rem videtur. Offensum est quod eorum qui audiunt voluntatem ledit: vt si quis apud equites Romanos cupidos iudicandi, Captonis legem iudicariam laudet. * Contrarium est, quod 93
 si quis apud Alexandrum Macedonem contra aliquem vrbs expugnatorem diceret, Nihil esse crudelius quam vrbes diruere, cum ipse Alexander Thebas diruisset. Inconstans est, quod ab eodem de eadem re diuersè dicitur: vt si quis, cum dixerit, qui virtutem habet, eum nullius rei ad bene viuendum indigere: neget postea sine bona valere ut, ne posse bene viuere, aut se amico adesse propter benevolentiam: sperare enim aliquid commodi ad se peruenturum. * Aduersum est, quod ipsi 94
 cause aliqua ex parte officit: vt si quis hostium vim, & copias, & felicitatem augeat, cum ad pugnam
 E mili-

DE INVENTIONE

militēs hortetur. Si non ad id quod instituitur, ac-
 commodabitur aliqua pars argumentationis, ho-
 rum aliquo in vitio reperietur. Si plura pollicitus,
 pauciora demonstrabit: aut si cūm totum debbit
 ostēdere, de parte aliqua loquatur, hoc modo: Mu-
 lierum genus avarum est. nam Eriphyle auro viri
 vitam vendidit. Aut si non id quod accusabitur de-
 fender: vt si quis, cūm ambitus accusabitur, manu
 se fortem esse defendet, vt Amphion apud Euripi-
 dem. itē apud Pacuuium, qui vituperat a musica,
 sapientiam laudat. Aut si res ex hominis vitio vi-
 tuperabitur: vt si quis doctrinam ex alicuius docti-
 95 laudare, de felicitate eius, non de virtute dicat. *
 Aut si quis rem cum re ita comparabit, vt alter am-
 se non putet laudare, nisi alter am vituperarit: aut
 si alteram ita laudet, vt alterius non faciat men-
 tionem. vt si quis, cūm aliqui deliberent, bellum
 geratur an non, pacem laudet omnino, non illud
 bellum inutile esse demonstrat. Aut si, cūm de certa
 re quaeretur, de communi instituetur oratio. Aut si
 ratio alicuius rei reddetur falsa, hoc modo: Pecunia
 bonum est, propterea quod ea maximē vitam
 beatam efficiat. Aut si infirma, vt Plautus,
 Amicum castigare ob meritam noxiam,
 Immane est facinus, verū in aetate vtile,
 Et conducibile: nam ego amicum hodie meum
 Non castigabo pro commeritā noxia,
 Inuitus, ni id me inuitet vt faciam, fides.

Aut

LIBER

latum, hoc modo: M
 reo multo enim
 uocandi ar. Aut para
 num bonum est amice
 ver fuit in amicitia.
 hofrio, per quem
 etiam, equi forma
 ite genu in d'liber
 sion aliquid quod ce
 nocimus: sed id quo
 non esse demonstram
 lendant, vtile sat
 demostremus esse
 sione hoc quidem et
 democepr tunc de
 per ar autem digre
 on conclusionem pon
 ite ille putat oportere
 tes, de causa atque d
 qua aut suo laudem
 tatem contineat, aut
 re qua conficitur a
 m'rogus, non argu
 quam amplifia
 ar in aetate, sequa
 n' argendi, & lau
 ciuabipare in dat
 ite. Solo autem non
 sequi quod de cau
 am d'fuer: quo d
 *

LIBER I.

Aut eadem, hoc modo: Maximum malum est avaritia. multos enim magnis incommodis afficit pecunia cupiditas. Aut parum idonea, hoc modo: Maximum bonum est amicitia, plurima enim delectationes sunt in amicitia. * Quartus modus est argutionis, per quem contra firmam argumentationem, aequè firma, aut firmior ponebatur. Hoc genus in deliberationibus maxime versatur, cum aliquid quod contra dicatur, aequum esse concedimus: sed id quod nos defendimus, necessarium esse demonstramus. Aut cum id quod illi defendant, utile fateamur: quod nos dicamus, demonstramus esse honestum. Ac de reprehensione hæc quidem existimavimus esse dicenda. Deinceps nunc de conclusionem ponemus. * 97 Hermagoras autem digressionem deinde, et unam potestatem conclusionem ponit. In hac autem digressionem ille putat oportere quandam inferri orationem, à causa atque à iudicatione ipsa remotam: qua aut sui laudem, aut adversarij vituperationem contineat, aut in aliam causam deducat, ex qua conficiat aliquid confirmationis aut reprehensionis, non argumentando, sed augendo per quandam amplificationem. Hæc si quis partem putarit orationis, sequatur Hermagoram licet. Nam & augendi, & laudandi, & vituperandi recepta à nobis partim data sunt, partim suo loco habentur. Nobis autem non placet hanc partem in numero reponi, quod de causa digredi, nisi per locum communem displicet: quo de genere posterius est dicendum.

E *

dicendum. Laudes autem & vituperationes non ^{separatim} tractari, quemadmodum ^{separatim} placet tractari, sed in ipsis argumentationibus esse implicitas. Nunc de conlusione dicemus.

- 98 * Conclusio est, exitus & determinatio totiusque oportet. ^{orationis.} Hac habet partis tres: enumeratio ^{partium}, nem, indignationem, conquestionem. Enumeratio ^{est per quam res dispersæ & diffusæ dictæ, vnum in indutere, & eorum locum coguntur, & reminiscendi causa vnum sunt.} Personam, huius aspectum subiunguntur. hac si semper eodem modo ^{tractabitur}, per speciem ab omnibus artibus ^{tractabitur}, quodam tractari intelligitur. Sin varietate ^{hanc sufficionem, & satietatem vitare poterit.} Quare tum oportebit ita facere, ut plerique facientes, aliis ad partem attingere, & ita omnes transire brevitatem ^{argumentationes: tum autem, id quod difficile est, dicere quas partis exposueris in partitione} de quibus te pollicitus sis dicturum, & reducere ^{memoriam, quibus rationibus vnamquamque partem confirmari: tum ab ijs qui audiunt, querere} quid sit quod sibi velle debeant demonstrari, ^{modo: Docuimus hoc, illud plarū fecimus. ita simile} & in memoriam redibit auditor, & putabit nihil ^{esse præterea quod debeat desiderare.* Atque in} generibus (vt antè dictum est) tum tuas argumentationes transire separatim, tum in quodam artificio ^{am argumentationem dixeris, tum contra eam} quo

quod afferebatur, quemadmodum dilueris, ostendit: Ita per breuem comparationem auditoris memoria & de confirmatione, & de reprehensione vidintegrabitur. Atque hac alijs actionis quoque modis variare oportebit. Nam tum ex tua personam uerere possis, vt quid & quo loco quidque dixeris admoenas: tum verò personam aut rem quam inducere, & enumerationem ei totam attribuere. Personam, hoc modo: Nam si legis scriptor existat, & querat à vobis quid dubitetur, quid possis dicere, cum vobis hoc & hoc sit demonstratum? Atque hi. item vt in nostra personam alibi alias singulitum transire omnes argumentationes, aliàs ad partitiones singulagenerationes, aliàs ab auditore quid desideret querere, aliàs hac facere per comparationem suarum & contrariarum argumentationum.* Res autem inuenietur, si alium ei huiusmodi, legi, loco, vrbi, monumento attribuetur oratio per enumerationem, hoc modo: Quid si leges loqui possent, nonne apud vos quererentur? Quidnam amplius desideratis, iudices, cum vobis hoc & hoc planum factum sit? In hoc quoque genere omnibus eisdem modis vt i. i. ebit. Commune autem preceptum hoc videtur ad enumerationem, vt ex vnaquaque argumentatione, quoniam tota iterum dici non potest, eligatur quod erit grauisimum: & vnumquodque quam breuissimè transeat, vt memoria, non oratio renouata videatur. Indignatio est oratio

100

per quam conficitur, ut in aliquem hominem magnum odium, aut in rem grauis offensio concitetur. In hoc genere illud primū intelligi volumus, posse omnibus ex locis ijs quos in confirmandi praeceptis posuimus, tractari indignationem. Nam ex ijs rebus qua personis atque negocijs attributa sunt, quauis amplificationes & indignationes nasci possunt: sed tamen ea qua separatim de indignatione praecipere possunt, consideremus. * Primus locus sumitur ab auctoritate, cum commemoramus, quanta cura res ea fuerit aut dijs immortalibus, aut eis quorum auctoritas grauissima debeat esse: qui locus sumitur ex sortibus, oraculis, uatibus, ostentis, prodigijs, responsis, & similibus rebus. Item ex maioribus nostris, regibus, ciuitatibus, gentibus, hominibus sapientissimis, senatu, populo, legum scriptoribus. Secundus locus est, per quem illa res ad quos pertineat, cum amplificatione per indignationem ostenditur, an ad omnes, an ad maiorem partem, quod atrocissimum est: an ad superiores, quales sunt ij quorum ex auctoritate indignatio sumitur, quod indignissimum est: an ad pares, animo, fortuna, corpore, quod iniquissimum est: an ad inferiores, quod superbissimum est. Tertius locus est, per quem quaerimus quidnam sit euenturum, si idem ceteri faciant: & simul ostendimus, huic si concessum sit, multos emulos eiusdem audacia futuros, ex quo quid mali sit euenturum demonstrabimus.

* Quat

Quem locum esse per
 dicitur ex illa re q
 numquam sit, sed q
 digni possunt. Quom
 ne carere res perpe
 tate committat atq
 simul iudicata, neq
 uilla potestate corr
 uisus, sed & de
 illud aduulgat
 non oportere impo
 nunt. Superius loc
 trum, et ad le
 uentur per uen
 ab aequal
 locus est per que
 que facta: an esse
 id multissim
 hominibus, & a
 hys remotum
 libere, coniuges, ca
 iuste dicuntur. Et
 tate nate, an in
 cum suam en
 nos à quibus e
 misericordia
 honore uos, in
 equitate poterunt
 quibus eorum a
 nam in tam, qu

* Quartus locus est, per quem demonstramus mul- 102
 tos alacris expectare quid statuatur: ut ex eo quod
 vni concessum sit, sibi quoque tali de re quid liceat,
 intelligere possint. Quintus locus est, per quem osten-
 dimus ceteras res perperam constitutas, intellecta
 veritate commutatas corrigi posse: hanc esse rem, qua
 si sit semel iudicata, neque alio commutari iudicio,
 neque vlla potestate corrigi possit. Sextus locus est, per
 quem consilium & de industria factum esse demonstra-
 tur: & illud adiungitur, voluntate in malificio veni-
 dari non oportere: imprudencia concedi nonnunquam
 conuenire. Septimus locus est, per quem indignamur,
 quod retrum, crudelitas, mesarium, tyrannicum factum
 esse dicamus per vim, per manuum opulentiam, qua
 res ab legibus, ab aequabili iure remotissima sit. * O. 103
 Octauus locus est, per quem demonstramus non vulgare,
 neque factitium esse: ne ab audacissimis quidem
 hominibus id malificium, de quo agitur: atque id a fe-
 ru quoque hominibus, & a barbaris gentibus, & im-
 manibus bestiis remotum esse. Haec erunt, quae in pa-
 rentes, liberos, coniuges, consanguineos, supplices cru-
 deliter facta dicentur, & deinceps si qua proferantur
 in maiores natu, in hospites, in vicinos, in amicos, in
 eos quibus cum vitam egeris, in eos apud quos educatus
 sis, in eos a quibus eruditus sis, in mortuos, in
 miseros, & misericordia dignos, in homines claros,
 nobiles, & honore usos, in eos qui neque ladere alium,
 nec se defendere poterunt, ut in pueros, senes, mulie-
 res: quibus omnibus acriter excitata indignatio
 summum in eum, qui violat horum aliquid,
 odium

104 odium commouere poterit. * Nonus locus est, per quem, cum alijs, que constant esse peccata, hoc, quo de questio est, comparatur: & ita per contentionem, quanto atrocius & indignius sit illud, de quo agitur, ostenditur. Decimus locus est, per quem omnia que in negotio gerendo acta sunt, queq; post negotium consecuta sunt, cum vniuersis que indignatione & criminatione colligimus: & rem verba quam maxime ante oculos eius apud quem dicitur, ponimus: vt id quod indignum est, perinde illi videatur indignum, ac si ipse interfuisset, ac presens videret. Undecimus locus est, per quem ostendimus ab eo factum, à quo minime oportuerit: & à quo, si alius faceret, prohiberi conueniret. Duodecimus locus est, per quem indignamur, quod nobis hoc primis acciderit, nec

105 alii cui vnquam vsu uenerit. * Tertiusdecimus locus est, si cum iniuria contumelia iuncta demonstratur: per quem locum in superbiam & arrogantiam odium concitatur. Quartusdecimus locus est, per quem petimus ab ijs qui audiunt, vt ad suas res, nostras iniurias referant: si ad pueros pertinebit, de liberis suis cogitent: si ad mulieres, de vxoribus: si ad senes, de patribus aut parentibus. Quintusdecimus est locus, per quem dicimus insonicis quoque & hostibus ea que nobis acciderint, indigna videri solere: & indignatio quidem his ferè de locis grauissime sumetur.

106 * Conquestio est oratio auditorum misericordiam captans. In hac primum animum auditorum mitem & misericordem consicere oportet,

quo

LIBER I.

quo facilius conqueſtione commoueri poſſit. Id locis
 communibus efficere oportebit, per quos fortuna vis
 in omnes, & hominum infirmitas oſtenditur. qua
 ratione habita grauiſer & ſententioſè, maximè de-
 mittitur animus hominum, & ad miſericordiam
 comparatur, cum in alieno malo ſuam infirmitatem
 conſiderabit. * Deinde primus locus eſt miſericordiæ, 107
 per quem quibus in bonis fuerint, & nunc quibus in
 malis ſint, oſtenditur. Secundus, qui in tempora tri-
 buitur, per quem, quibus in malis fuerint, & ſint, &
 futuri ſint, demonſtratur. Tertius, per quem vnum-
 quodque deploratur incommodum, vt in morte filij
 puericia delictatio, amor, ſpes, ſolacium, educatio,
 & ſi qua ſimili in genere quolibet de incommodo per
 conqueſtionem dici poterunt. Quartus, per quem res
 turpis, & humiles, & illiberales proferuntur, & in-
 digna aetate, genere, fortuna, priſtino honore, bene-
 ficijſ, quas paſſi, perpeſſuri ſint. Quintus eſt, per
 quem omnia ante oculos ſingillatim incommoda
 ponentur, vt videatur is qui audit, videre, & re quo-
 que ipſa quaſi adſit, non verbis ſolum ad miſericor-
 diam ducitur. * Sextus, per quem prater ſpem in 108
 miſerijſ demonſtratur eſſe, & cum aliquid expecta-
 ret, non modò id, non adeptum eſſe, ſed in ſummas
 miſerias incidiſſe. Septimus, per quem ad ipſos qui
 qui audiunt, ſimilem caſum conuertimus: & peti-
 mus, vt de ſuis liberis, aut parentibus, aut aliquo qui
 illis carus debeat eſſe, nos cum videant, recordentur.
 Octauus, per quem aliquid dicitur eſſe factum quod
 non oportuerit, aut non factum quod oportuerit, hoc

DE INVENTIONE

modo: Non affui, non vidi, non postremam eius vo-
cem audivi, non extremum eius spiritum excepi.
Item: Inimicorum in manibus mortuus est, hostili in
terra turpiter iscuti insepultus, à seris diu vexatus,
109 communi quoque honore in morte caruit. * Nonus,
per quem oratio ad mutas & expertes animi res re-
fertur: vt si ad equum, domum, vestem, sermonem
alicuius accommodes: quibus animus eorum qui au-
diunt, & aliquem dilexerunt, vehementer commo-
uetur. Decimus, per què inopia, infirmitas, solitudo
demonstratur. Vndecimus, per quem aut liberorum,
aut parentum, aut sui corporis sepelendi, aut alicuius
eiusmodi rei commendatio fit. Duodecimus, per
quem disunctio deploratur ab aliquo, cum deduca-
ris eo qui cum libentissimè vixeris, vt à parente, filio,
fratre, familiari. Tertiusdecimus, per quem cum in-
dignatione conquerimur, quod ab his à quibus mini-
mè conueniat, malè tractemur, propinquis, amicis,
quibus benè fecerimus, quos adiuiores fore putaueri-
mus: aut à quibus indignum est, vt seruis, libertis,
110 clientibus, supplicibus. * Quartusdecimus, qui per
obsecrationem sumitur, in quo orantur modò illi,
qui audiunt, humili & supplici oratione, vt misere-
antur. Quintusdecimus, per quem non nostras, sed
eorum qui cari nobis debent esse, fortunas conqueri
nos demonstramus. Sextusdecimus est, per quem a-
nimus nostrum in alios misericordem esse ostendi-
mus: & tamen amplum & excelsum, & patientem
incommodorum esse, & futurum si quid acciderit,
demonstramus. nam sèpe virtus & magnificentia,

LIB

in se per asit a C
fandam com
fatio. Cemm
pessone morari
nom dicit libere
nis as ficit. Sed q
omibus patrias
lamini magnitud
deceps, in Secum

M. TV
RONI
TIO

capitare volue
quum longe ca
latur, magno pec
cetur, tabulas ce
pari rigne ad m
genetiam qstir

LIBER II.

in quo grauitas & auiditas est, plus proficit ad misericordiam commouendam, quam humilitas & obsecratio. Commotus autem animus, diutius in questione morari non oportebit. Quemadmodum enim dixit Rhetor Apollonius: Lacryma nihil citius auersit. Sed quoniam & satis, ut videbimus, de omnibus partibus orationis diximus, & huius voluminis magnitudo longius processit, que sequuntur deinceps, in Secundo libro discemus.

M. TVLLII CICERONIS DE INVENTIONE RHETORICA,

LIBER II.

ROTONIATÆ quondam, cum florent omnibus copijs, & in Italia cum primis besti numerarentur: templum Iunonis, quod religiosissime colebant, egregie specturum locupletare voluerunt. Itaque Heracleotem Zeusim, qui cum longè ceteris excellere pictoribus existimabatur, magno peccio conductum adhibuerunt. Is & ceteras tabulas complures pinxit, quarum nonnulla pars vsque ad nostram memoriam propter fanis religionem remansit: & ut excellentem muliebri formam pulcherrimam